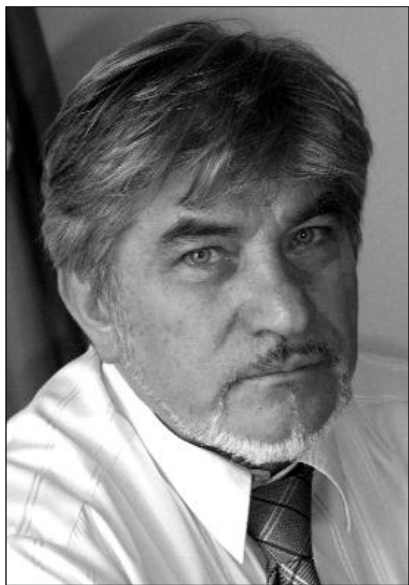

ПАВЛО МОВЧАН: «УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ — ПОНАД УСЕ!»

ПОГЛЯД

Просвітяни ніколи не були статистами в тому сумному політичному й морально-суспільному ландшафті, в якому українському населенню відводилося місце сторонніх спостерігачів незворотних процесів моральної деградації та етнічного скіння, духовного занепаду й звикання до того, що загальноприйнятних Божих приписів не існує. Ми не визнали права сильніших підпорядковувати слабших, протистояли тому універсальному соціал-дарвінізму, який покликаний формувати економічну й культурну систему вибраних, при якій народ називають біомасою, відлучають від нормального ринкового споживання, виштовхують у зону натурального господарства, в зону жебрацтва та кримінальної субкультури, яку так активно нам накидали протягом останніх років через усі ЗМІ, замість справді національного розвитку.

Це завдяки й нашій праці українці мільйонноусто виголосили: «Ні!» цій системі, де національному, українському не відводилося жодного місця, окрім емблематики; ми сказали «Ні!» криміналітету, брехні, повзучій мовній контрреволюції; ми сказали «Ні!» московським попам, політтехнологам, радникам і московським оббріхувачам; ми сказали «Ні!» космополітичній суспільно-державній розмитості, моральній остудженості, національній приниженості... «Ні!» — кобзонам, смердючкам, довго-

носікам, удаво-кроликам, тарапуньщині і тарабарщині. Ми сказали — «Досить!» уміло організованій соціально-економічній деградації, при якій нам відводиться звужений та безперспективний, ізгойський простір для маргінальних типажів у шароварах і з оселедцями, яким ніколи не дотягтися до культури панівного прошарку... На архетипному, клітинному рівні ми, нарешті, відчули загрозу нашому національному буттю і вийшли на майдани, сконсолідувавшись навколо єдиної прийнятої постаті Віктора Ющенка. Ми змогли подолати роздмухувану ззовні гуляй-полівщину, малоросійську меншовартість та хохлацьке гнучкошійництво... Нація, як і в 1991 р., підтвердила, що вона є послідовною і несхибною в устремлінні нарешті реалізуватися в усіх аспектах свого буття: економічній, політичній, соціальній, культурній площинах.

Саме в культурі, на відміну від економіки з її холодною статистикою, сконцентровані **метакоди нації**, її енергетичне живлення, її ціннісна система, котра мобілізує націю, зобов'язує, спонукає до морального піднесення, до подолання буденної свідомості. І незмінним, вирішальним чинником, який впливає на культурний рівень нації, є мова. Без повносутнісного функціонування української мови в усіх сферах життєдіяльності нації ми не можемо говорити про її культурну самодостатність. Саме від усвідомлення ролі цього чинника я запропо-

нував вести парламентські слухання про стан української мови в незалежній українській державі, які передували іншим, не менш важливим парламентським слуханням, присвяченим кризі української культури. Я не мислю ні просвітницької діяльності, ні сьогоднішньої розмови у відриві від мовної проблематики, яка, як на мій погляд, усе ще залишається на узбіччі пріоритетів нової влади.

Уроки української революції показували ще й тим, що вповні проявили наслідки совковизації попереднього періоду, який дбав про появу нового, сформованого за останнє десятиріччя, споживацького типу людини. Людини суто тілесної, з погашеною духовністю. Споживацьке суспільство, яке активно формувалося в Україні на межі тисячоліть, реактивувало серед молоді риси тілесної людини з акцентованими біцепсами, сексуальною вседозволеністю, снайперською спритністю та духовною спустошеністю, для якої засобами електронних ЗМІ десакаралізуються такі поняття, як «вітчизна», «віра», «патріотизм», «сім'я», «нація».

...Національна незакоріненість, совковість попередньої влади, а також, на жаль, наявні ознаки національної індиферентності багатьох представників нинішньої, свідчать про те, що культурні проблеми й надалі будуть на периферії суспільних інтересів.

Закінчення на с. 4—5

Микола Томенко:

“Не можна робити українську мову популярною гаслами депутатів”

стор. 3

«Просвіта» напередодні VII з'їзду

стор. 8—9

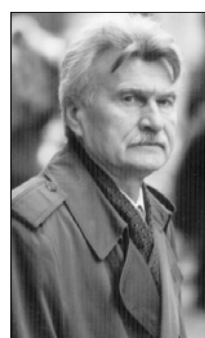
Журнал “Село”, рік 1918

стор. 10

Сергій Богдан написав пісню для одностудців

стор. 14

Магія слова Святослава Максимчука

Стор. 15

ПРОСВІТЯНСЬКІ ІНІЦІАТИВИ

Добровільні пожертви

“На Кобзареву
Церкву”:

МБФ “Українська Родина”

Р/р № 26045200145101 в

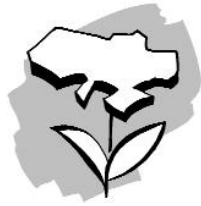
Подільській філії

АКБ “Київ”, МФО 320401

ЗКПО 21709106

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 650 295 грн. 93 коп.

Хоча Різдво давно минуло, про це варто говорити, бо у Львові відбулася не менш масштабна, ніж на Майдані, акція єднання українського народу. Вона отримала назву “Різдво — разом!”. Ідея запросити на свято молодь з усіх регіонів України належала Ярославу Гарасиму, декану філологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Ініціативу підтримали всі вищі навчальні заклади міста. І вже 5 січня почали приймати гостей.

На акцію відгукнулося дуже багато людей із Харківської, Луганської, Донецької, Сумської, Херсонської та Київської областей. Зі школярами та студентами, яких приїхало до Львова близько трьох тисяч, було чимало дорослих — керівників і супроводжуючих. Але, незалежно від віку, роду занять та місця, з якого прибули гості, на кожного чекали з нетерпінням, зустрічали з радістю і приймали в сім'ях. Бо одним із найважливіших завдань акції було знайомство з традиційним українським різдвяним обрядом крізь призму родинного побуту.

За різдвяним столом у пані Ганни Міндрол

ВЧОРА—СЬОГОДНІ

ЩО В ГОЛОВІ ПІД ЗЕЛЕНИМ КАШКЕТОМ?

Як тільки ми — проф. П. Чучка і я підійшли до будинку Верховної Ради, молоденький офіцерчик у зеленому кашкеті зневажливо буркнув: “Прапуска не ваші” і повернув нам перепустки. — “Як — “не ваші!” Ось вам наші паспорти!” — обурюємося обоє. Лейтенант довго вертів у руках наші перепустки, звіряючи їх із паспортами, а тоді знову: “Прапуска не ваші! До свідання”.

Непомітно з-за дверей виглянув старший по чину офіцер, здається, майор, теж у зеленому кашкеті, й прямо до нас:

— В чом дело? В чом дело, гаспада?

— Так ось, — обурюється професор Чучка, — ми обидва маємо перепустки на засідання Верховної Ради, маємо паспорти, а пан лейтенант нас не пускає, каже, що нібито перепустки не наші.

Майор бере в руки наші перепустки й паспорти, крутить, вертить, а тоді, як і лейтенант, але трохи тихіше:

— Вот пасматріте, в паспорте напісано Чучка Павло, а на пропуске — пан Чучка. Согласітєсь, ето разніе вєщі.

Тоді професор Чучка каже:

— Пане майоре, слово **пан** не є складовою частиною наших прізвищ. На общепонятном **пан** означає **гаспадин**. Невже ви цього не знаєте? Не можу повірити.

Майор ще трохи пом'явся, повертів у руках наші документи і, повертаючи, прорік:

— А-а-а, разве что, разве что. Тагда прахадіте. Только скажіте вашім, чтоб так і пісалі. А то...

“А то...” Куди ми потрапили, Боже мій! Невже це і є парламент незалежної України? Важко повірити...

І мені пригадалася розповідь талановитого українського гумориста Олександра Ковінки про 1937 рік. Після повернення з Далекої Півночі, в час брежнєвської стагнації, він розповідав мені в Будинку письменників у Ірпені таку бувальщину.

Зібрали того зломан'ятого року в Києві сатириків та гумористів із тодішньої Радянської України. Так, осіб близько п'ятсот. У будинку Верховної Ради, який, як і нині, охороняють офіцерики в зелених кашкетах. Українські майстри веселого цеху два дні розважалися — читали свої твори, сміялися. А третього дня під час роботи “наради гумористів” у президії з'явився чекіст високого рангу і владним голосом скомандував: “Всім встать і направітьсє к виходу! Немедленно! Только без паникі!”

Виходимо у фойє, продовжував Ковінку, а там — маса зеленокашкетників. Членують натовп і направляють у різні під'їзди. Виходимо з під'їзду й потрапляємо в нове оточення зеленокашкетників, які з двох боків лагідно направляють веселунів: “Прямо, прямо”. І... в “чорний ворон”, і в “чорний ворон”. А “чорними воронами” — у Харків, а з Харкова — кого куди, а мене на Магадан. На двадцять п'ять років — “угольок добивать” для “строек каммунізма”. А то, “відіте-лі, націоналісти развлекатьсє вздумалі”...

— Цей будинок і нашу Верховну Раду охороняють, мабуть онуки зеленокашкетників 1937 року. Інакше вони не піднімали б на глум української мови, а отже, й Конституції, — сказав я професору Чучці, коли ми піднімалися широкими сходами на другий поверх.

Професор Чучка не став заперечувати.

• **Юрій БАЛЕГА,**
м. Ужгород

ПРОСВІТЯНСЬКІ ЗУСТРІЧІ

Чи змогли б ви прийняти у свою сім'ю незнайому людину? Людину зі сформованим світоглядом, чії звички, уподобання, можливо, різняться з вашими? І відзначити з нею подію, яку зазвичай святкують у вузькому родинному колі?

Саме це й зробили тисячі львів'ян. Серед добровольців були не лише працівники університетів. Люди забирали до своїх сімей стільки приїжджих, наскільки дозволяли умови. До розміщення, здавалося, нескінченного потоку гостей долучилися організації різних рівнів. Випереджаючи свою розповідь, зазначу, що добре знайома зі студентками, яких поселили в жіночому монастирі греко-католицької церкви. Їхні найліпші враження пов'язані зі спілкуванням із черницями. Сестри володіють кількома мовами, грають на сучасних музичних інструментах і вміють користуватися Інтернетом.

Мені пощастило потрапити до єдиної групи, що офіційно представляла на акції Луганськ. Вона складалася з двадцяти шести осіб — переважно студентів-журналістів Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, а також кількох студентів-філологів Луганського педуніверситету. Керівником групи була доцент кафедри журналістики нашого університету Ірина Василівна Магрицька, яка й організувала для нас цю екскурсію.

Але навіть невелика кількість луганців могла нікуди не поїхати: інформація про акцію, спрямовану, передусім, на студентів та школярів зі східних і південних областей України, не дійшла до тих, кому вона була адресована (навчальні заклади, які отримали інформацію, не поширили її).

Нас — тих, хто мав бажання побувати у Львові, на власні очі побачити Західну Україну, було значно більше. Але чимало батьків, земляків байками про “наколоті апельсини” та “фашистів” із “Пори”, не хотіли відпускати своїх чад із дому. Вони позбавили їх можливості відкрити новий культурний світ і поспілкуватися з ровесниками з усієї України. Думаю, що ті, хто не зміг потрапити на “Різдво — разом!”, трохи втішаться, якщо я поділюся з ними незабутніми враженнями від свят у Львові та людей, яких там зустріла.

На відміну від моїх одногрупниць, мені не довелося потрапити до монастиря. Мене “вдочерила” родина Петра Дідули, з яким, як виявилось, ми колеги. Він теж журналіст, а саме — головний редактор журналу “Патріярхат”, який видається в Україні та США і поширюється майже в усіх країнах світу, де існує міцна українська діаспора.

У своєму будинку пан Петро зібрав хлопців та дівчат із Херсо-

ШІСТДЕСЯТ ГОДИН У ДОРОЗІ, АБИ ПОБАЧИТИ ЛЬВІВ

на, Харкова, Луганська. Серед гостей були студенти і школярі — загалом сім осіб. А в родині п'ятеро маленьких дітей! Позаяк по-сусідству живе родина шурина П. Дідули, то майже постійно з нами були його племінники — наші однолітки, з якими ми потоваришували.

Наступного ранку вся велика родина та її гості вирушили до Українського католицького університету, з яким співпрацює Петро Дідула. Університет відомий тим, що сам Папа Римський освятив його перший камінь, давши благословення на будівництво. Напередодні Різдва тут відбуваються традиційні читання. З цього приводу в залі, де правиться Служба Божа, встановили прикрашені ялинки, а перед святими іконами запалили свічки. Професори одягли урочисті червоні сутани з вишитими золотом хрестами і почали ритуальне дійство. Хором та поодиноці студенти співали релігійні тексти, в яких тема народження Господа Бога тісно пов'язана з темою створення світу. Адже поява кожної нової людини пов'язана з народженням нового Всесвіту. Як тільки все закінчується, присутні потискають одне одному руки, супроводжуючи цей жест словами: “Христос серед нас!”. Ті, хто сповідувалися, отримують святе причастя.

Залишок дня минув швидко у святкових турботах. Потроху родина збиралася навколо різдвяного столу. І ось на небі з'явилася перша зірка — Христос народився! Господар запалив свічки від тієї свічі, якої торкався святий вогонь із Вифлієма, що його тепер приносять і до Львова. Усі підвелися й промовили вслід за найстаршим членом сім'ї молитви — “Отче наш” і “Богородице-Діво, радуйся!”.

Після цього почалася святкова вечерея. На столі стояли дванадцять пісних страв, серед яких були обов'язкові борщ із “вушками” — вареничками з грибами, буряк із хроном та солодкі пам-

тешки, начинені маком, родзинками або рожею. І, звичайно, кутя, яка традиційно готується з пшениці, а не з рису, як у нас. Усі страви їдять по черзі, одну за одною. Спробувати хоча б потроху треба всього. Починає це робити найстарший у родині. Чи варто казати, що на столі немає ніяких алкогольних напоїв?

Коли перший голод було угамовано, почали співати колядки. Приїжджі, як уміли, підспівували, бо ті колядки, які ми знали, насправді виявилися щедрівками. Потім найменші діти показали присутнім імпровізований ляльковий вертеп. Дійство відбувалося у склеєному з картону та яскраво розмальованому театрі з різдвяною зіркою на даху. Кожна з ляльок: чи то Козак, Янгол чи Чорт, також була зроблена власноруч.

Пізніше свою різдвяну виставу презентували старші хлопці. Разом із друзями вони зробили чудовий вертеп, з яким потім обійшли всю вулицю. За всі дні свят “касові збори” від цієї вистави сягнули трьохсот гривень! Довідавшись про успіх, який вона має, гості слізно просили дати їм хоча б маленьку роль. Але дівчата швидко зрозуміли, що користі з нас не буде жодної: майже всі приїжджі бачили вертеп уперше і не вміли колядувати. Коли одна дівчина таки спромоглася отримати роль Смерті, без якої неможливо уявити жодну різдвяну виставу, ми дуже їй заздрили.

Під час перебування у Львові мене найбільше вразили люди. Гостинні (якби не так, то “Різдво — разом!” було б неможливе). Ввічливі (крайній вияв цієї риси, який нам важко зрозуміти, — черга на посадку в громадський транспорт). Тотальна релігійність та консерватизм властиві й мешканцям великого міста, і жителям віддалених сіл. Разом із тим львів'яни надзвичайно сучасні у своєму ставленні до багатьох речей. Їхній побут максимально близький до європейського і суто український водночас. У матеріальних ціннос-

тях вони бачать, насамперед, функціональне призначення, а не їхню престижність. У домах, навіть досить заможних, немає нічого зайвого, але є все потрібне. Сучасна побутова техніка сусідить зі старовиною, іконами та виробами народного мистецтва.

Можливо, таке виховання у найкращих релігійних, сімейних та естетичних традиціях пояснює різницю між молоддю заходу та сходу України. Тут не популярний відпочинок на лаві з пляшкою пива в руці. Дискотеки, що їх у Львові називають “кнайпи”, можна легко порухувати на пальцях. Є культові місця — такі, як клуби “Біт” або “Лялька”, де збирається богемна молодь, студенти. Але найбільше відвідувачів у книгарнях-кафе. Якщо заглянути в який заклад, то в напівмороку, при світлі поодиноких вогників на столах побачиш схилених над книгами голови, почуєш тиху бесіду. Нерідко тут відбуваються якісь вистави, виступають музичні гурти, письменники презентують нові книжки. Зрозуміло, що відвідувати такі “дискотеки” не лише приємно та цікаво, а й корисно.

Молоді люди, порівняно з нашими, поважніші та лояльніші один до одного. В одній компанії легко можуть уживатися “ботанік” в окулярах і неформал із численним пірсингом. Ставлення хлопців до дівчат теж інакше. Тому, якщо ви й досі не знайшли хлопця, їдьте до Львова. Там ще не перевелися романтики, здатні на шалені вчинки заради дами серця.

На політичні події молоді львів'яни теж реагують інакше. Вони не так охоче розмовляють на політичні теми, але дуже багато з них були на Майдані — самі або разом із батьками.

Попри ці відмінності, всі приїжджі так добре порозумілися з місцевими, що стало зрозуміло: між нами більше спільного, ніж відмінного. У Львові я знайшла багато друзів, на зустріч із якими вже з нетерпінням очікую.

Як і все добре, ці свята швидко проминули. Мабуть, ми всі запам'ятаємо їх назавжди. Варто було проїхати через усю Україну, провівши шістдесят годин у дорозі, аби побачити Львів. Щоб провести це Різдво разом. Щоб відчувати себе гостем у рідній країні та рідним у чужій родині.

• **Ольга БОДРУХІНА,**
студентка 3-го курсу факультету мовознавства, журналістики і соціології Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля

ОБРАЗКИ ПРОСВІТЯНСЬКОЇ ІСТОРІЇ

На сторінках журналу — чимало матеріалів про діяльність “Просвіти”. Так, у числі 28—29 від 28 серпня 1918 року Вл. Плінський у дописі “Т-во “Просвіта” в селі Женишківцях” повідомляє, що “Просвіту” в Женишківцях (нині Віньковецький район Хмельницької області) заснував 27 квітня гурток молоді, переважно із селян. На перших загальних зборах їх було 26.

“Тяжкий шлях прийшлося пройти молодому Т-ву за 2 місяці свого існування. Ворожнеча несприятливою обставиною, перешкоди з боку україноненависників, незначні матеріальні засоби — все це гальмувало справу й діяльність “Просвіти”. Не раз рада “Просвіти” зверталася за допомогою до різних інституцій і приватних осіб, але всякий раз у допомозі відказували. З великими труднощами члени Т-ва зложили свої останні гроші й заснували фонд у 890 карбованців. Частина цих грошей пішла на книжки та газети, а частина — на улаштування сцени, єдиного джерела для збільшення коштів.

Книгозбірня “Просвіти” поки що невелика (коло 400 книжок на суму 489 карбованців). Для читальні передплатуються такі газети та журнали: “Нова Рада”, “Відродження”, “Кієвська Мисль”, “Наше Село”, “Народня Справа”, “Село”, “Рілля”, “Комашня”. “Шлях”, “Гедз” і “Реп’яхи”. Книгозбірня-читальня відкрита щоденно...”

Попри брак часу через польові роботи, все ж “зроблено вже багато: заведено драматичний, співочий і дитячий гуртки, струнний оркестр; улаштовано 6 вистав, 2 безплатних дитячих вечора, 1 народню гулянку, 1 національне свято, 3 лекції, 4 танцювальних вечірок... Намічається відкрити вечірні курси для дорослих, поширити книгозбірню і читальню...”

У колоритному за мовою і стилем дописі автор розповідає про зміни, які внесла у життя села “Просвіта”: “Не почуєш тепер на селі вульгарних і міщанських російських пісень і іншого броду, що понаносили з собою “солдатики”, — співають “Стоїть гора високая”, “Коло млина коло броду”, “Повій, вітре, на Україну”, “Як умру, то поховайте” і т. і.

Рідної мови навіть підпанки перестали чурагтися. Національне вбрання відродилось і стало ще кращим і пишнішим. Окрім того часті зібрання та вистави, вечори і танцювальні вечірки, де буває чимало інтелігенції з Женишківців і других сіл і навіть міст, об’єднали одиноко сумуючу не згуртовану молодь, привчили її до делікатності і зменшили п’янства і дебоші на селі. Багато і старих селян перемінило свій погляд на виставу...”

Ці публікації дають змогу нам майже через століття бачити штрихи життя й дозвілля, настрої та прагнення, шляхи культурного піднесення наших земляків. Що співали вони? Як вистави ставили?

“Незважаючи на те, що більшість аматорів не бачила ніколи до того сцени, але зіграла свої ролі добре. Так д. Влас Вуйлов чудово виконав роль Мартина (Мартінова помста), Лукія Вуйлова — Риндички (По ревізії) і Василини (На перші гулі), Степан Кухар — Сторожа (По

“Володимир Фадійович виконав слово своє — ніколи живим не віддається в руки большевиків і, зобачивши силу злочинців, сам випалом із револьвера прикоротив собі життя.

Поганці грабували небіжчика до сорочки й забрали труп його, а брата заарештували й розстріляли за те, що той не хотів говорити по московському...”

“Село”, 1919 р.

ревізії), Арсень Маньковський — Гараська (По ревізії), Єпіфан Вуйлов — Панаса (Бувалящина) і Іван Сухий — Теміша (На перші гулі). Співочий гурток під керівництвом д. О. Ковальова виконав гарно: “Зоре моя вечірняя” (Тріо), “Ой ти, дівчино, зарученая” (міш. хор), “Реве та стогне Дніпр широкий” (міш. хор), “Там за лісом” (муж. хор.) і “Ще не вмерла Україна” (міш. хор).

Зараз Женишківська “Просвіта” має 120 членів, переважно селян. “Інтелігенція” дивиться на “П-ту” звисока, як на “мужицьку” організацію... Де-які підбивають селян і вживають різних способів, щоб “Просвіту” закрити... Не лишнім буде сказати, що Женишківська “Просвіта” гарним прикладом і стараннями розбудила селянство і по других селах і містах і люде починають гуртуватися в просвітні Т-ва, а в де-яких селах “Просвіти” вже заснувалися (Божиківці, Віньківці, Дашківці)...”

У числі журналу № 32—33 до-

нована в грудні 1917 року), вони зазначають: “В часи большевизма розбилося селянство на два ворожих табори: один з них, ворожий для Українства, чинив і чинить багато неприємностей. Але, не дивлячись на усі ці перешкоди, “Просвіта” не хилиється перед ними, а прямує своїм шляхом — працює над культурним і духовним відродженням села. ...І зараз “Просвіта” налічує 85 чоловік...”

Про діяльність “Просвіти” повідомляли зі Жванця Кам’янецького повіту: “Кам’янець-Подільським окружним судом затверджено статут “Жванецького культурно-освітнього товариства “Просвіта” імені І. М. Стешенка”. Просвіта об’єднує діяльність двох волостей — гаврилівської та рихтецької, всього біля 30 сел. Товариство вживає рішучих заходів до відкриття в Жванці мішаної української гімназії ім. І. М. Стешенка, а також народнього дому ім. письменника Руданського”.

У числі 38—39 від 5 жовтня

ІСТОРІЯ НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ «СЕЛО»

Журнал “Село” — видання Подільської Губернія-Народної Управи часів боротьби українського народу за свою державність у 1917—1920 роках. У державному архіві Хмельницької області зберігаються його числа з травня 1918 року до грудня 1919-го, — саме тоді часопис видавався у Кам’янці-Подільському. До того часу він виходив у Вінниці, через близькість до Кам’янця-Подільського фронтів Першої світової війни.

писувач під псевдонімом “Свій” повідомляв із села Нове Поріччя Кам’янецького повіту (нині Городоцького району Хмельницької області): “В грудню минушого року в нашому селі заснувалося товариство “Просвіта”, праця котрої на перших порах зустріла великі труднощі та перешкоди з боку “товаришів большевиків”, ... але про те в грудню працею “Просвіти” було улаштовано де-кілька читанок. В січні цього року театральним гуртком при “Просвіті” була в місцевій школі виставлена пьеса “Зоря Нового життя”. В антрактах провадили співи українських пісень...”

Рада “Просвіти” села Ружична (нині передмістя Хмельницького) у складі голови С. Гулі, скарбника Ст. Вальчука і писаря М. Шведа відкалася про брак приміщення для роботи товариства й просила допомоги в редакції. Розповідаючи про важке становлення “Просвіти” (зас-

1918 року Арк. Животко в статті “Просвіта і діти” зазначав: “Просвіта”, яка найближче стоїть до народу, якій найбільше болить життя краю і люду, яка йде шляхом рідної культури, — повинна звернути увагу на той скарб дорогий — на наших дітей”. У цьому ж числі про проблеми товариства “Просвіти” розмірковує В. Зборовець.

Діяльність “Просвіти” в Подільській губернії опікався департамент позашкільної освіти, який тоді очолювала Софія Русова. “Позаяк “Просвіти” переживають дуже скрутне становище через непорозуміння з старостами в їх діяльності і через неясні умови юридичного існування”, департамент оголосив у журналі “Село” про скликання з’їзду “Просвіти” 21—22 жовтня.

У цьому ж числі видання подається низка матеріалів про діяльність “Просвіти” в Кам’янці-Подільському: про курси українознавства і діловодства для урядовців, відкриття гімназії для дорослих, про прохання Міністерства народної освіти допомогти дібрати фахівців з українознавства в середні школи. Завершується добірка таким повідомленням: “Недавно Рада Т-ва одержала лист від Державної варті м. Кам’янця писаний московською мовою. Лист сей було повернуто варті не читаючи, після чого державна вартя почала писати вже по українському”.

У селі Борівка (мабуть, нині Вінницької області) в 1905—1909 роках просвітянську роботу вів учитель Іван Миколайчук, проте змушений був покинути село через нападки прихильників “єдиної неделімої”. “Але зерна, які він сів, прийнялись... учні його року 1917 заснували в селі “Просвіту”, — писав Б. Біда. — ...Але цього літа голову “Просвіти” було заарештовано: пішла по

селі чутка, що це його за те, що він про свободу розказував...”

У часи гетьманства Павла Скоропадського, хоч улаштувався він відкриттям Кам’янець-Подільського університету та інших навчальних закладів, українська справа зазнавала утисків.

Ось допис П. Козерницького із журналу числа 46—47 від 22 листопада 1918 року. “С. Лозни, Літинськ. пов. Поки не вернулися з військової служби вчителі, в с. Сахнів і в с. Лознів ніхто не бдав про громадську справу. Тепер, дякуючи вчителям д. д. Олійникові і Гальчевському, засновано т-во “Просвіта”, яке має поки що 20 членів. 20 вересня, під керівництвом вчителів була виконана драма Тобілевича “Безталанна”. Прибуток від вистави піде на передплату газет, журналів і на купівлю книжок. ... Дуже велику допомогу в цій справі дав директор Лознівського заводу, який прихильно відноситься до нашої освіти”.

Бачимо, що просвітняні ставили перед собою високу планку — взялися за “Безталанну”! Але головне тут — прізвисько “Гальчевський”. Так, саме той Яків Гальчевський, який незабаром стане командиром полку армії УНР, а в 1922—1923 роках — знаменитим отаманом повстанців “Орлом”, що наводив жах на большевиків не лише на Поділлі, а й на Київщині. У відчайдушній боротьбі з большевизмом поряд із ним було чимало просвітян із Сахнів і Лознів.

змушені були переховуватися.

Більшовицька навала цього разу була відкинута значною мірою завдяки повстанським діям селян. Але після 20 червня матеріали часопису щодо діяльності “Просвіти” переважно сповнені гіркотою.

“М. Дунаївці Ушицького повіту. Місцева “Просвіта” опинилася в тяжкому стані. Театральні вистави... зовсім припинились...”

“М. Ямпіль, на Поділлі. Під час наступу большевиків на м. Ямпіль кулею забито було голову Ямпільського т-ва “Просвіта”, відомого діяча Созонта Антоновича Баска. Небіжчик, повернувшись із Сибіру, заснував у Ямполі “Просвіту” і був обраний першим головою її. Багато довелося йому витерпіти...; довелося бути заарештованим при гетьманові, втікати від большевиків і цілими місяцями тинятися по селах. Коли в Ямпіль прийшло українське військо, то С. А. повернувся, але другого дня наскочили на місто большевики. Багато української інтелігенції було забито. Між забитими знайшли в садку й тіло Созонта Антоновича...”

З’являється й знайома назва с. Женишківці. На жаль, теж у чорній жалобній рамці. Автор заміток — С. Мазур.

“С. Женишківці, Летич. повіт. Весною, в квітні місяці ц. р. трагічною смертю загинув голова т-ва “Просвіти”... Володимир Фадійович Плінський... Після скасування гетьманщини він вступає до війська, яке старшина, займає посаду помішника Летичівського повітового Коменданта і керує сотнею, сформованою ім із Женишківцевих просвітян і козаків нашої волости.

... коли большевики заняли наш повіт, Володимир Фадійович приїжджає в наше село довідатись про справу й становище “Просвіти”. Ватага большевиків напала на школу й хтіла там вбити В. Ф., але йому вдалось втікти. Пішов він попередити про небезпеку свого брата, теж щирого співробітника “Просвіти”. Але там чекала на нього вже друга ватага большевиків...”

Володимир Фадійович виконав слово своє — ніколи живим не віддається в руки большевиків і, зобачивши силу злочинців, сам випалом із револьвера прикоротив собі життя.

Поганці грабували небіжчика до сорочки й забрали труп його, а брата заарештували й розстріляли за те, що той не хотів говорити по московському...”

Самовидці оповідають, що мученики волочили за ноги до місця, де їх закопано було.

Через три з половиною місяці прийшли брати галичани, викопали тіла небіжчиків і з честю перевезли їх в рідне село.

Ось так вірають ті, хто любить свій рідний край, ті, кого болить душа за обездолений темний нарід”.

“С. Женишківці, Летич. пов. В суботу 3 серпня б. р. артистичним гуртком т-ва “Просвіта” виставлено було: “Бондарівна”, драма на 5 дій Карпенко-Карого. Вистава зійшла гарно, дякуючи січовикам-галичанам, котрі багато допомогли в улаштуванні цієї вистави...”

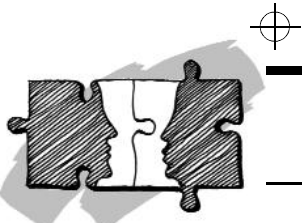
У наступних числах “Села” з’являються повідомлення про діяльність і заснування товариств “Просвіти” в с. Камінуваті Балтського повіту, с. Кадіївці Кам’янецького повіту, с. Шумівці Летичівського повіту. Однак підшивка журналу закінчується на числі 23 від 12 грудня 1919 року. Тут ще знаходимо дописи про “Просвіти” в с. Вовковинці Летичівського повіту, с. Глібів Ушицького повіту, м. Снітків Могилівського повіту, а також повідомлення: “У Владивостоку другий рік існує українська гімназія. Владивостоцька “Просвіта” вживає заходів до друкування українських книжок”.

Та за інформацією в цьому ж числі журналу, “Уряд Української Нар. Республіки передав усю владу в м. Кам’янці міністру Іванові Огієнку. Проф. Огієнко призначений Головноуповноваженим У.Н.Р. в м. Кам’янці... По виїзді Уряду У.Н.Р. в м. Кам’янець вступили польські війська...”

● **Василь ГОРБАТЮК**, член НСПУ та “Просвіти”, м. Хмельницький

Шевченківські свята в Перещепинській “Просвіті”. 1912 р.

ПРОЕКТ ЗАЯВИ

Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Т. Шевченка заявляє про підтримку програми Віктора Ющенка, задекларованої під час виборчої кампанії, ідеалів свободи, демократії, вбачає реалізацію національної ідеї у зміцненні української соборної державності, єдності громадянського суспільства, добробуту і благополуччя народу, який здійснює європейський вибір.

Державницький простір, якісні політичні зміни уможливають прогресивний поступ України у сфері економіки, духовності, соціальної і міжнародної політики. І ми свідомі того, що потрібні всенародна напружена й одержима праця, велика громадянська відповідальність, патріотизм.

Велика довіра й сподівання народу до Президента й нової влади вимагає ефективної діяльності всіх гілок влади, громадянських інституцій. Слід зважити, що потенціал сил спротиву, які прагнуть реваншу, є значним.

Тому для «Просвіти», по-перше, головною засадою залишається громадська діяльність, спрямована на консолідацію національно-демократичних і патріотичних сил, співпраця з політичними партіями і громадськими організаціями, які, підтримуючи програму дій Президента, сповідують ідеологію національної демократії.

Вважаємо, що зміцнення української державності, розвиток демократії, забезпечення прав і свобод людини, міжнародного авторитету України можливі тільки на ґрунті формування професійної і патріотичної влади, органів місцевого самоврядування, посилення відповідальності перед народом.

Чесність, прозорість, легітимність і демократичність влади можливі лише за умов мінімізації впли-

ЧАС, ВЛАДА Й СУСПІЛЬСТВО

ву олігархів, фінансових партій на політичне, економічне, духовне життя країни.

Ось чому вибори—2006 стануть для просвітян, як і для всього суспільства, складним громадянським випробуванням. Тому «Просвіта» своїм пріоритетним завданням вважає підтримку оліудненої соціальної політики. Програма подолання бідності, вперше розроблена НРУ, президентська програма «Назустріч людям» і надалі мають залишатися моральним і громадянським обов'язком держави й кожного з нас. Адже сьогодні українські чоловіки живуть у середньому на 12 років менше європейця, а жінки — на 8.

Демографічна криза, наростаюча міграція його найпродуктивнішої й інтелектуальної частини; одна з найнижчих зарплат у Європі; незахищеність людини у сфері охорони здоров'я, освіти, культури, інформації, безробіття; екологічні катаклізми — небезпечні соціальні загрози України. Більшість ЗМІ продовжують насаджувати бездуховність, насильство, аморальність, рекламувати алкоголізацію і відверту антиукраїнськість.

«Просвіта» й надалі всю свою культурно-просвітницьку й громадську діяльність будуватиме на активному впровадженні в життя національних і загальнолюдських цінностей.

Ми оберігатимемо національний, політичний, економічний, гуманітарний, інформаційний, духовний, мовний, церковний суверенітет України, реалізуючи українську національну ідею.

Для подолання глибокої системної кризи в усіх сферах життя-

діяльності та формування гуманістично орієнтованого суспільства, в якому визначальними будуть свобода, соціальна справедливість, духовний розвиток, вільна праця. Необхідно забезпечити інтенсифікацію духовно-інтелектуального потенціалу суспільства, пріоритетність розвитку культури, мови, науки, освіти. Ядром гуманітарного розвитку, духовною і морально-етичною квінтесенцією національної самосвідомості Українського народу повинна стати єдина всеукраїнська ідея розвитку держави.

Просвітяни переконані, що подолання духовної кризи в суспільстві повинно здійснюватися шляхом:

— забезпечення культурного й духовного розвитку особистості, виховання в дусі патріотизму й поваги до Конституції України;

— формування у молоді демократичного світогляду, дотримання

громадянських прав і свобод, поваги до традицій, культури, віросповідання та мови рідного народу; самореалізації особистості;

— стимулювання прагнення до здорового способу життя;

— розвитку гуманістичної освіти, що ґрунтується на культурно-історичних цінностях народу, його традиціях і духовності;

— утвердження національної ідеї, що сприяє національній самоідентифікації, розвитку культури, оволодінню цінностями світової культури, загальнолюдськими надбаннями;

— формування у дітей та молоді потреби та вміння жити в громадянському суспільстві, а також духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культур;

— формування національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі ціннос-

тей вітчизняної та світової культур;

— формування здатності до самостійного мислення, суспільного вибору та діяльності, спрямованої на процвітання України;

— створення системи безперервної мовної освіти, що забезпечуватиме оволодіння громадянами України державною мовою та надаватиме можливість опановувати рідну (національну) і хоча б одну іноземну мову;

— сприяння розвитку високої мовної культури громадян, виховання поваги до державної мови та мов національних меншин України. Толерантності у ставленні до носіїв різних мов і культур;

— реалізації мовної політики за допомогою комплексного і послідовного впровадження просвітницьких, науково-методичних, роз'яснювальних заходів;

— сприяння формуванню нової ціннісної системи суспільства — відкритої, варіативної, духовно та культурно наповненої, толерантної, здатної забезпечити становлення громадянина і патріота, консолідувати суспільство на засадах пріоритету прав особистості, зменшення соціальної нерівності;

— формування відповідальності за власний добробут і стан суспільства.

Тільки так подолаємо системну кризу в усіх сферах, яка створює серйозні проблеми для подальшого розвитку суспільства на принципах гуманізму, демократизму, єдності загальнолюдських і національних цінностей, формування високодуховної людини та необхідності консолідації, координації зусиль усіх органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

Рік 2000-ий. «Наша Україна» розпочинає виборчий марафон

ПРОЕКТ ЗАЯВИ

Сьогодні, коли Україна стала незалежною, відбуваються якісні суспільно-політичні зміни, ми усвідомлюємо, яку величезну роль відіграє освіта в утвердженні національної ідеї, формуванні світогляду, соціальної й громадянської компетентності людини, патріотичного ставлення до рідної землі, народу, держави. Сфера освіти, науки, освіченості й вихованості нації розглядається нами як найважливіша складова національної безпеки України.

Всеукраїнська організація «Просвіта» ім. Т. Шевченка стурбована нинішнім станом національної освіти. Іноді за декларованими реформами й модернізаціями втрачаються її базові цінності.

Вважаємо, що найважливішою умовою освітньої реформи має стати якісно нове ставлення всіх рівнів влади до школи. У громадянському суспільстві головним національним багатством є людина, розуміння того, що національна еліта дорожча найконвертованішої національної валюти, що інноваційна, а не сировинна, як нині, модель економіки сформується тільки на основі інновацій у науково-освітній галузі. При цьому освіченість і вихованість людини повинні стати головними економічними й моральними категоріями.

Українській державі і владі слід опиратися на українського Вчителя. Поки що ж вчителі та науковці знаходяться на одному з найнижчих рівнів державної уваги. Аморальність виконавчої і законодавчої влади проявилася в ігноруванні щодо виконання державної програми «Учитель», злочинно-байдужому спогляданні за відтоком за кордон освіченої й найпродуктивнішої частини народу, «еміграцією розуму».

Катастрофічним, особливо в сільській місцевості, є скорочення кількості дітей, охоплених дошкільним вихованням. У багатьох областях цей показник знизився до 20—27 %, а на селі, в більшості, не зали-

ОСВІТА — ГОЛОВНИЙ ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

шилося жодного стаціонарного закладу. Все це ставить під сумнів успіх освітньої реформи, досягнення соціальних стандартів європейської освіти.

Маловтішні справи і з вирішенням такого суспільнозначимого завдання, як інформаційно-інтелектуальна компетентність, яка поряд із соціальною, комунікативною, творчою вважається пріоритетною для Ради Європи. Інтернет, науково-методична література, українська книга, фаховий журнал, періодична преса для вчителя, викладача сільських навчальних закладів стають майже недоступними. За останні роки закрито понад 5 тисяч бібліотек, що розцінюється просвітянами як освітньо-культурний геноцид, а дефіцит інформаційних засобів вважають найбільшою проблемою освіти, адже компетентність учня, студента залежить від компетентності педагога. Не можемо промовчати й про те, що дитячі, юнацькі телепередачі складають в інформаційному просторі лише 1,5—3,5 %.

Турбує ситуація у системі вищої школи: переважаність професорсько-викладацького складу, відсутність умов для наукової діяльності, незадовільна науково-експериментальна база, факти корумпованості, які перенесені й у сферу акредитації та ліцензування функціонування вчнз, які не забезпечують належної підготовки фахівців, нехтування виховною роботою, зокрема і в піднесенні авторитету державної мови, української культури й духовності є реаліями сьогоднішнього дня.

Прикро, що в державі немає концепції ефективного розвитку вчнзівської науки. За міжнародними оцінками серед 200 найкращих вчнзів немає жодного українського. Міністерство освіти і науки України не виробило оп-

тимального механізму прийому, що часто залишає здібну молодь за межами університетської освіти.

Вважаємо, що влада повинна суттєво збільшити асигнування для державного замовлення, оскільки пропорція оплати за навчання у вчнз: 50 на 50 — для зuboжлого українського народу несправедлива.

Потребує перегляду кадрова політика. Політична кон'юнктура, купівля-продаж посад, філософія «своєків» часто зводять нанівець творчий потенціал учених, викладачів, студентів.

Не втратити, а розвивати громадянське, патріотичне, національне й інтелектуальне — парадигма й завдання сучасної української освіти. Вона потребує дуже відповідального ставлення суспільства і влади до впровадження в зміни освіти українознавчих цінностей, удосконалення мовної мережі навчальних закладів, оскільки упослідженість української мови, мовна дискримінація українців у частині східних областей і Кримської АР дійшла критичного рівня. Така неконституційна і непрофесійна політика влади, відповідних Міністерств і відомств до культурно-освітніх прав українства характерна і щодо наших співвітчизників за кордоном.

Разом із тим стандарти європейського освітнього простору, Болонська і Сорбонська декларації передбачають взаємодію, взаємопосилювання національних і загальних цінностей. Національні системи освіти мають вирізнятися своїм культурним і мовним потенціалом, етноцінностями і традиціями. Бо полікультурність неможлива поза українською національною культурою. Цього вимагають національні інтереси, цього вимагаємо ми, просвітяни, від української влади.

ПРОЕКТ

ЗВЕРНЕННЯ

до журналістів, які працюють у засобах масової інформації України

Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка звертається до журналістів України, працівників ЗМІ, радіо і телебачення.

Підтримуйте, роз'яснюйте ті конкретні дії нової влади, які переконливо свідчать про реалізацію програми кандидата в Президенти Віктора Ющенка, не залишайтеся пасивними, сторонніми спостерігачами корисливих, антинародних, а часом й антинаціональних заходів учорашньої корумпованої влади, яка перелицьовується в демократичну народолюбну опозицію, чинячи шалений опір змінам, що відбуваються в українському суспільстві.

Переймаючись долею України, зосередьте творчі зусилля й можливості на сприянні державному і суспільному захисту національних інтересів України, утвердженні національної ідеї, державної української мови. Станьмо спільно у протистоянні агресивному натиску шовіністичних, космополітичних і яничарських сил, усіляких «федералістів», які працюють на розкол України, особливо на її Півдні та Сході.

Просвітяни готові підтримати масову роботу демократичної преси, її намагання стати голосом патріотичної громадськості, надаючи газетні шпальти й ефір конструктивним пропозиціям громадян, що стосуються демократичних перетворень у нашій країні.

Підвищуймо дієвість ЗМІ, залучаючи до виступів відомих учених, письменників, діячів культури, державників, дипломатів, чий погляд і діяльність підтримують незалежну українську державу, її національні інтереси, європейський шлях розвитку України.

Закликаємо до тісного згуртування й консолідації всіх демократичних, патріотичних журналістських сил шляхом взаємної підтримки, організації спільних пропагандистських заходів: науково-практичних конференцій, «круглих столів», днів ЗМІ тощо.

Нехай мова наших ЗМІ наслідує кращі зразки української літературної мови, стане справжньою зброєю в обстоюванні національної мови великого народу, інструментом, за допомогою якого творчі працівники газет і журналів, радіо й телебачення створять правдиву картину нашого сьогоднішнього, донесуть усю правду життя своїм читачам, громадянам України.

Будьмо разом!

ДОБРЕ СЛОВО

ПОДОБАЄТЬСЯ ВСЕ

Дякую за висвітлення ситуації в Україні — правдиво, неупереджено, сміливо; за насичену культурологічну інформацію і за просвіту в повному значенні цього слова.

Читаю вашу газету принагідно, бо не вистачає коштів у працівника культури (200 грн.) на передплату; та, коли читаю — душа радіє, що є ще чесні люди в Україні, небайдужі, духовно багаті, талановиті.

Подобається все, а особливо той стиль написання, коли справді — не читаєш, а плывеш по рядках...

Одним словом — високодуховно!

Дякую за спонукання до думки, до роздумів, до самовиховання у плані духовності, української ментальності, патріотизму.

Під час останніх 6—7 місяців читаю вашу газету від слова до слова і чекаю її, як ковтка чистої джерельної води в пустелі. Дай вам, Боже, з роси і води...

Продовжуйте й далі в такому дусі.

● Людмила КАЛИНОВСЬКА,
м. Білопіль Сумської обл.

ВУСТАМИ ДИТИНИ

Я ГОРДИЙ ТИМ...

У газеті № 9 за 3—9 березня на дванадцятій сторінці прочитав лист Віри Аннусової з Луганської обл., в якому вона пише: "...ще за півроку до передвиборної кампанії тонни листівок "Ющенко — націоналіст і бандерівець" були розкидані по селах і містах Луганщини".

Які ці дорослі — котрі випускали ці листівки — дивні люди. А чи знають вони, хто такий бандерівець? Так от, я напишу.

Степан Бандера — мій земляк.

Та покажіть, котрий отой дивак,

що "обізвав" бандерівцями нас.

Бандерівець — це українець,

Бандерівець — це патріот!

І хай сховається той ідіот,

котрий не любить України.

1 січня цього року я з мамою їздив у с. Старий Угринів Калуського району. Звідти родом Степан Бандера. 1 січня він народився. У нас тепер щороку традиція: 01.01 відправляти в Ст. Угринові панахиду, потім проводять мітинги, концерти. Є там музей, в якому багато цікавого.

А націоналіст — це той, хто любить свою націю, народ, мову.

Я гордий тим, що у моєму краї народився Степан Бандера, Олекса Гірник і багато інших героїв України.

Так що, шановні східні українці, не бійтеся бандерівців і націоналістів. Вони хороші люди, які люблять свою державу.

● Богдан БЛЕНДЮК,
учень 4-А класу, СШ № 1,
м. Івано-Франківськ

ПОТРІБЕН ВЕЛИКДЕНЬ ДУХУ!

Деякі депутати прагнуть швидше "просунути" в парламенті сумнівні закони про надання російській мові статусу другої державної. Прочитуюмо їхні ж слова з книги "Шевченко в моєму житті". Віриться, що їхні статті чи то нариси в цій книзі щирі, й писалися від серця, як кажуть. Отже, цитую:

"(...) Вгамуймося в демонстративних турботах про мову та робімо: книговидавництво, кінематограф, телевізію, радіо. Не чудуймо людей віднесенням Гоголя до зарубіжної літератури, але запроваджуймо нормальну мову повсюдно, розпочинаючи з першого кабінету, де її найбільше бракує.

Оце й було б по-Шевченковому". (...)

Олександр Мороз,
народний депутат України,
квітень 2003 р.

Ну як, панове? Як, просвітняні? Висловлюючись лексиконом підлітків, класно, чи не так? Ці рядки, котрі я процитувала, О. Мороз писав два роки тому... А що нині? Як кажуть, і Богові дяка, і чортові свічка?..

Мова не може бути "хатньою", або такою, яку згадують тільки на конкурсах з української мови.

І як тут не погодитися з письменницею Н. Поклад, яка стверджує, що мовою ми повинні користуватися

так, як повітрям — не помічаючи, що дихаємо.

Бо це нонсенс: держава українська є, а мови української немає! Захід України не врятує всю Україну, бо й тут ситуація не ідеальна. Але коли ми хочемо "йти в Європу", то мусимо поважати себе самих. Ось слова Віктора Ющенка з книги "Шевченко в моєму житті", опубліковані в його розповіді "Шевченкова весна" 2002 р. — в час, коли Віктор Андрійович був лише нардепом та очолював відому фракцію. Цитую:

"(...) "Раціоналісти вважають, що море, яке розступилося, і гори, якими рухає віра, є лише поетичними образа-

НАЦІЯ І МИ

ми. Вони ніколи не збагнуть, що віра потворила незалежність України".

Що ж, віра зрушить і гору. Та чи зрушить ту гору невігластва, яка панує між держслужбовцями та серед "трудолюбних мас" на сході України? Тут віри замало — необхідні конкретні дії! Дії, за котрими постала б свідомість цілого народу.

Напередодні Великодня хочеться вірити в краще. Вірити, що настане в можновладців уже новообраної влади Великдень духу. Отого Духу, яким наповнена душа істинного патріота України: хто і ким би він не був. Зрештою, без мови не було б України.

● Надія ДИЧКА,
м. Долина Івано-Франківської обл.

ГОСТРЕ СЛОВО

АБСУРДИ СОЦІАЛІСТА

Ну, хоч убий, не бачу ні патріотизму, ані соціальних інтересів! Відверте яничарство. Чому О. Морозу так муляє рідна мова? Чи лаври Кучми, що започаткував цю ганебну аферу з двомовністю, не дають йому спокою, що так завзято береться доробити недороблене цим космополітом, який безсоромно ганьбить уселюдно українців, стверджуючи: "Всі ми українці придуркуваті ..."

Тож Мороз, мабуть, вирішив, що однієї рідної замало, нате вам, недоумкам, ще й російську, щоб на російських матюках набралися розуму. Морозу б твердо стати на захист батьківської мови. Підтримати Президентів і уряд. Так ні! Тільки дві! Не знаю, як кому, а як на мене, цей вибір — перша велика акція саботажу проти нової влади. Хіба цей проект консолідує, об'єднує народи України? Аж ніяк! Це — закон роздряду, це — проект розвалу держави! Питається, чи вистачить мудрості, виваженості та патріотизму Верховній Раді, щоб заблокувати цей абсурд. Бо за нього будуть соціалісти, комуністи, "есдеки"-глітаї та регіоналі-сепаратисти, заворушиться п'ята колона російських шовіністів в Україні. Час Президентів й уряду раз і назавжди покласти край спекулюванню картою русофілів домашнього розливу! Чи може бути щось подібне в Росії?! Щоб етнічний росіянин настирливо відстоював нерідну йому українську мову?! Це — не можливо! Його б відразу в психлікарню і кінці в воду!

● Ю. КИРИЧЕНКО,
інвалід війни II гр.,
м. Луганськ

РЯДКИ З ЛИСТІВ

Моя головна мета — виховувати дітей. І не тільки своїх. Усі мої потуги — це, насамперед, довести молоді, що українське слово було, є і буде.

Вони знають, що воно було. Вони знають, що, можливо, воно є. Але вони не знають, чи буде воно. Знаєте ви, і знаю я! Слово — бути! Наше завдання, як я його бачу, — не тільки вимовляти гарні українські слова, зібрані за темою, а донести майбутньому поколінню значимість цих слів. Я можу наполягати на тому, що найголовніше наше завдання: переконати молодь, що українське слово — опора життя й нашого майбутнього.

● Марія ЯКУБОВСЬКА,
м. Львів

ФОТОПОГЛЯД ЧИТАЧА: "ТУТ МОЄ СЕРЦЕ"

Шацьке озеро (хутір Шамшур) і пороги на р. Південний Буг.
Знімки Володимира Прудкого, м. Запоріжжя

ПОЛЮВАННЯ ЗА РАРИТЕТАМИ

Сьогодні агресивне втручання у міську забудову центру Києва не може не викликати особливо гнівних інвектив. Доруйновується те, що не встигли зробити попередники нинішніх будівничих.

Покоління, народжене на рубежі нового століття, вже не бачить будиночка на вулиці Ірининській, в якому перебував Тарас Шевченко під час останніх відвідин Києва 1839 року. Тут він зустрічався з відомими діячами української культури: М. Чалим, І. Гудовським, І. Сошенком. Нині на цьому місці будівля СБУ. Чверть століття тому зник під час реконструкції площі

Жовтневої революції (нині — Майдан Незалежності) ще один будиночок, пов'язаний із ім'ям Кобзаря.

До раритетів, пов'язаних з іменами діячів української культури, Київ номенклатурно-комуністичний відчував особливий "пітет". Про це свідчить факт знесення на вулиці Пушкінській садиби, в якій більше двох десятиліть (1889—1910) жив і творив класик української літератури Іван Семенович Нечуй-Левицький.

Ці деструктивні діяння минулої влади можна пояснити її намаганням витравити з духовної аури Києва його український дух. Та як зрозумі-

РЕПЛІКА

ти те, що й нині ця тенденція продовжується?

Уже кілька років стоїть пустою й руйнується, обнесений парканом, будинок на вулиці Маложиитомирській, в якому жив видатний український художник, один із організаторів Київського товариства художників, брат М. Мурашка Олександр Мурашко. На фасаді будівлі було дві меморіальні дошки. Одну — металеву — варвари давно вже зняли на металобрухт, другу — гранітну — нещодавно видовбали з фасаду. Шибки вибиті, стеля зруйнована.

● Анатолій ГАТНЕНКО

НЕ МОЖУ МОВЧАТИ

після того, як ви штучно зробили, що нас стало менше, ніж вас. А, крім того, весь час намагається нас на когось і один на одного натравити, влаштувати конфлікти українців із нацменшинами. До вас із євреями ми жили мирно. Століттями вже живемо мирно з молдованами, болгарями, греками, гагаузами.

Шановні панове Українці! Я не розумію, у нас незалежна держава чи ні? Якщо незалежна, то чому в нас командує чужа російська Церква, та ще й називають нас із легкої руки комуністів "нашистами". А те, за що нас шанує весь світ, називають "оранжевою чумою".

Я знаю, багатьом росіянам не подобається, що українці встають із колін, що вони піднімаються. Що в нас нормальний уряд, який у цих важких умовах намагається знайти вихід після отих ваших "помазаників", які давали волю чужій Церкві, бо й самі були чужими для України.

● Павло ЗБРОЖКО,
смет. Саврань Одеської обл.

ІДІТЬ... І ПРАЦЮЙТЕ

Знову тягнуть нашу неньку до якогось сумнівного об'єднання. Та ми вже були в тому гуртожитку понад 300 років. Ми там втратили майже весь цвіт нашої нації і згубили майже 100 млн. чоловік у XIX—XX століттях. І ось тепер, коли в Україні тільки вимальовується незалежність, вони знову тягнуть нас до того проклятого Богом і людьми об'єднання. Якби це робили Ліхтенштейн чи Монако, то ще можна якось зрозуміти, та коли це робить 1/6 світу — Росія — це вже якийсь нонсенс.

Люди добрі, росіяни, дайте собі раду. Вирішуйте власні проблеми. Невже не маєте до чого в себе прикласти рук? Та вам тільки дороги потрібно ще 1000 років будувати.

Ми вам увесь час постачали з Могилянки членів уряду. Та, на жаль, у 1721 р. ваш цар Петро I украв у нас назву держави, а з нею і всю нашу писану історію. А нас ви прагнули називати то новоросами, то малоросами.

Ви в нас забрали все. А що нам дали? Велику жовтневу революцію, громадянську війну, колгоспи і багато-багато воєн, — де українці воювали на вашому боці. Бо ж ви самі воювати не вмієте. Вмієте тільки встрявати у війни, а потім воюєте лише кількістю. І як наслідок — безліч трупів, яких ви, в більшості, навіть не рахуєте. Тож не дарма ваш письменник Віктор Астаф'єв казав: "Ми их, немцев, не победили, мы их утопили в нашей крови. Они просто забарахтались в горах наших трупов".

А ціла низка голодоморів? А скільки нашого люду полягло в сталінських ГУЛАґах? І найвище блюзнірство, що нас ще й називають братами. Та що ж це за братерство? Я б вам порадив із цього приводу почитати Михайла Брайчевського. Де він узагалі не знайшов ніякої колиски і ніякої братської крові на північ від України. Не те що братської крові, він там не бачив слов'ян. Ви з нами весь час тільки боретесь, особливо

ПОГЛЯД

Закінчення. Початок на с. 1

Ось чому наші нові очікування національної мобілізованості та відповідальності обернуться черговими розчаруваннями та духовними втратами. Ліберальна ідеологія, яка панувала в державі і продовжує панувати надалі, десять років тому оголосила вустами Президента («національна ідея не спрацювала») фактично війну культурній спадщині українців, окресливши її «хуторянською», «провінційною», «агресивно-традиціоналістською», звівши в такий спосіб усю ідеологію до ринкового максималізму, а насправді, до відвертого грабунку нації. Оскільки ж мова та культура були й залишаються консолідуючими чинниками, то вони витіснялися суржилом та ерзац-продукцією масового вжитку.

Культура, як і мова, — це історичне надбання нації, яке об'єднує її без спонук, ця загальна духовна власність, ця скарбниця загальної пам'яті родової, національної причетності почала активно руйнуватися, — супутньо з процесом приватизації. Культурні герої витіснялися зі свідомості, суспільні національні трагічні події, як, наприклад, голодомор 1932—1933 років, замовчувалися, моральні авторитети нації дискредитувалися...

Усі ми опановували таку галузь знань, як **політична економія**, але до цього часу ніхто в державі не займається **культурною економією**.

Якщо політична економія акцентує увагу на законі ощадження часу, згідно з яким на одиницю матеріального вартісного продукту суспільством необхідно затрачувати все менше й менше часу, — за рахунок удосконалення технології виробництва, то в культурній економії цей закон діятиме не менш ефективно, коли в сфері соціокультурної організації людських спільнот на погодження взаємодій та цілей затрачується мінімум часу, аби справа здійснювалася з найменшим психологічним напруженням. Яскравим прикладом чого є моноетнічні Японія й Китай...

Конгломеративні інтернаціональні утворення в усі віки вимагали жорсткого контролю та насильства, — не лише фізичного, а й психологічного...

Через те питання державної консолідуючої ідеології є вкрай важливим чинником у сучасному державотворчому процесі.

Або ми опиратимемося на колективну родову пам'ять, на культурні цінності нації, на культурні норми суспільства і, згідно з колективними цілями, діяти солідарно, консолідовано, або ж ми й надалі хаотично рухатимемося, догоджаючи смакам окремих політично-олігархічних груп, постійно вирішуючи проблему вибору між Сходом і Заходом, Північчю та Півднем... Активна присутність минулого культурного досвіду в повсякденній роботі людську діяльність продуктивною, і, як стверджують психологи, відносно незалежною щодо зовнішніх детермінацій та актуалізованого сьогодення. І всі ці чинники є складовими національної ідеї, яку свого часу Л. Кучма рішуче відкинув, що, власне, й спричинилося до суспільної депресії, соціальної деградації та стрімкого поділу України.

Чому федеративна Росія актуалізує вітчизняну історію, вибудовуючи її схему від часів Святослава аж до Путіна? Чому багатомовна Росія приймає консолідуючий закон про «Статус російської мови як державної»? І чому Україна ні на йоту не просунулася у цій ділянці, втративши навіть те, що було набуто за часів радянських у мовній сфері?! Ці запитання я переадресовую до керівництва держави, до Президента, до вас, шановні просвітяни. Без розв'язання цього найважливішого питання ми не можемо вести розмову про перспективу

розвитку української культури й духовності, впадаючи в нарікання на деградацію, обездуховлення, вестернізацію, квазікультуру, суржикізацію, апатію й депресію населення. Людина, оберта на національні традиції, на культуру, на моральні засади, — захищена від дратівливого сьогодення, вона спроможна вибудовувати ієрархію значущого і другорядного, того, «що можна» і того, що можна за «певних умов», а чого — категорично не можна. Людина загальнонаціонального контексту спроможна навіть абсурдну необхідність перетворити в культурно осмислену можливість... Тому сучасна ідеологія лібералізму, яка панує в Україні, не просто ігнорує національний культурний набуток, вона його спотворює, викривлює до невпізнанності. Вона перемальовує кожного з нас у «людину ринкового типу», **репресує всі високі мотиви національної культури**. І якщо ми цього не усвідомимо і, відповідно, не сформуємо ідеології культурного захисту, включно з інформаційною сферою, то економікоцентристський лібералізм зведе всі високі мотивації людської поведінки виключно до споживацтва та духовного звиродіння... Ось чому наша розмова має визначальний для майбутніх просвітницьких ініціатив характер, ось чому нам не

рігалися задля того, аби прийшли Пінчук із Ахметовим і збагачувалися, інвестуючи космополітичну культуру, а не культуру тієї нації і тієї землі, де вони розбагатіли?! Політична воля нації, наша воля була виявлена на майданах, отже, мала підстави вимагати від нової влади реалізації своїх надій і своїх вимог. Маємо і не зрікаємося права на рідне слово, на свою культуру!

За попередніх двох Президентів просвітяни, українська інтелігенція вперто стукали в двері влади, прагнучи привернути увагу обох можновладців до насущних проблем української мови, культури, освіти, духовності... Зрештою, — до української національної перспективи в добу глобалізації. Наші вимоги мовчки ігнорувалися, нам відповідали підсилюванням процесу русифікації, застосовували духовне охолодження нації, розкручували процес її дегероїзації. Руйнація культурно-просвітницьких мереж набула катастрофічних вимірів. Тому такими рішучими були виступи проти режиму Кучми всіх, хто вкладав у поняття «український» — історичний зміст. Про це в своїх виступах на Майдані говорив і Віктор Ющенко, нагадуючи нації про її історичну тяглість: від Трипілля до сьогодення... Тому й незрозуміла нам сьогоднішня логіка поведінки ані Президента, ані

ПАВЛО МОВЧАН: «УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ — ПОНАД УСЕ!»

байдуже, чи багатоканальним буде фінансування культури.

Або держава послідовно й наступально сприяє розвитку української мови та культури, або ми поступово розчиняємось у чужомовних світах і квазікультурах, які домінують нині в Україні... Адже кожен соціум підлягає ерозії та розпаду, якщо відсутні духовно-культурні «обручі», якщо колективно-підсвідоме витісняється зисковістю та раціональністю. Культура й мова надихають, об'єднують, культура й мова захищають і незалежують... Саме тому культуру, як і мову, плондрують, нищать не лише завоююючи-колоністи, а й ті, хто, маніпулюючи термінами лібералізму та демократії, руйнуючи їх зсередини, нав'язує нації так звані ліберальні цінності...

Наші завдання і наша робота залежать від тих першочергових заходів, які необхідні здійснити уряду. Важко бути «пропагандистом і агітатором», коли є сумніви щодо їхньої реалізації: ми не раз вимагали квотування книжкової чужомовної продукції на ринках України. Чи буде воно? Чи запровадяться для стимулювання вітчизняного кінематографа ті механізми, які піднесли в Росії цю галузь культури? Чи стане телеканал «Україна» українським, чи українська пісня заповнить, як це було ще до недавня, національний простір, чи й надалі московські гастролери різного рівня та ґатунку провадитимуть антиукраїнську за суттю культурницьку роботу на теренах України? Ми не раз і не два говорили про це у своїх звертаннях до влади. Говоримо й нині, запитуємо: чи ж нам знову необхідно виходити на майдани, аби нагадати новій владі про наші національні права та потреби на одержання інформації рідною мовою?!

Хіба є у нас інша земля, інша історія, інший культурний, інформаційний життєвий простір, який тисячоліттями оборонявся на різних узграницях?! Хіба наші надра збе-

його чільних представників, які рішуче перегорнули сторінку очікувань і надій, вмотивовуючи своє відчуження від українських національних пріоритетів силогізмом «така наша ситуація», що кожної хвилини загрожує перетворитися на вже відомий нам вислів «так історично склалося»...

Цей перманентний стан перецікування довго тривати не може. Або незалежність України залишиться суто декларованою, або ж реальною, де ключовим питанням зостається мовне питання.

Бо Мороз із Порошенком в ім'я короткотривалих політично-короткокурсних інтересів змінять навіть декларовану 10-ту статтю Конституції, в такий спосіб узаконивши домінуючий статус російської мови в Україні, якщо ми не почнемо нової сторінки боротьби за нашу справжню незалежність.

Маніпуляторський дизайн нової обгортки національних ілюзій загрожує Україні справжнім розколом за мовним та релігійним принципом. Адже єдина державна мова, як і церква, є державно-консолідуючим чинником, — але не в нас, а в Росії. Чому ж в Україні, в унітарній Україні, а не федеральній, — ці чинники не задіяні на консолідацію та незалежнення?

Адже останні дані всеукраїнського перепису свідчать про необхідність такої консолідації. Ті незначні й непереважуючі відсотки російськомовного населення, яке застосовує формулу: «Максимум вимог при мінімальних можливостях» підживлювалося і підживлюється Росією, для якої ідея наддержави, єдиної і неподільної, залишається також своєрідним політичним дизайном, що слугує зняття соціальних суперечностей у власному суспільстві.

Тому і в Україні, напевне, декому вигідно перемикає соціально-політичні мотивації на мовно-культурні.

Росії потрібно позбутись ілюзій про імперське відродження, а Україні, тобто новій владі, — що мов-

ними питаннями можна розв'язати проблему ефективності влади. Це ми, просвітяни, живемо надіями на національне відродження, на духовне та супутнє економічне піднесення. Проте певний сегмент нової влади є суперреалістичним, який не вірить ані в прогрес, ані в світле майбутнє України. Вони підмінюють наше відродження новим реалізмом перерозподілу, а історичну доцільність — геополітичною необхідністю... Нова свідомість, сформована масовою квазікультурою, що активно прищеплюється електронними ЗМІ, Інтернетом і бульварним масовим читвом молодому поколінню, прагне все обмежити формою та кольором. Проте для нас — найвизначальнішою ідеологією, її духовні пріоритети. Свідоме українство справді поклало й покладає багато надій на прихід до влади нового народного

відповідно до неї і програма розвитку української культури? Чому адміністратором Запорізької області призначений відомий своїм космополітизмом і русифікаторською діяльністю чоловік, який українськомовну обласну газету свого часу перетворив на російський провінційний «Мир», який ігнорує українську державну мову? Хто йому дозволив створити такий особливий, позаконституційний мовний режим?

Хто перетворює Запоріжчину, як і Донецьчину, на російськомовну Вандею на давніх козацьких землях? За таких керівників, як Ю. Артеменко, В. Чупрун, А. Аваков очікувати утвердження України в Україні, її культурного, економічного незалежнення є примітивним соціальним дизайном, презумпція якого полягає в тому, аби, по суті, нічого суттєво не змінюючи, створювати ілюзію змін. І знову (вкотре)

На просвітянському заході

Президента і його, як ми сподівалися, однодумців. Проте не всі перші кроки нової влади, зокрема призначення в багатьох областях російськомовних голів держадміністрацій є виправданими. Адже відомо, що українці в східних областях України складають більшість і надмірне поширення російської мови там відбувалося не природним шляхом, а є наслідком цілеспрямованої імперської політики, політики геноциду та лінгвоциду, особливої радянської демографічної політики, коли на зміну вигубленим селам завозилися тисячі росіян і білорусів із прикордонних з Україною російських областей. Що, власне, спричинилося до зростання російської діаспори в Україні від 1926 року до кінця ХХ ст. у п'ять разів. Або хоча б згадати п'ятнадцятивідсоткові надбавки вчителям російської мови в Україні за часів суцільщини... Вітиснення української мови, особливо в часи комуністичного режиму, майже з усіх сфер суспільного життя призвело до втрати рідної мови багатьма українцями. Панування російської мови в офіційному вжитку, яке триває й досі, навіть у війську, нехтування Конституційною нормою, яка зобов'язує всіх без винятку володіти й застосовувати державну українську мову в сферах: в інформаційному просторі, в бізнесі, в правоохоронних органах — становить небезпеку для самої держави, спонукає антиукраїнські сили до відцентрових, федералістських згубних тенденцій... Заплющувати очі на ці тенденції означає прирікати Україну на нові конфлікти, на нові небезпеки. І прикро, що носієм таких тенденцій стає той, хто покликаний захищати Україну від таких небезпек, маю на увазі, передовсім, секретаря РНБУ...

Якщо Помаранчева революція перемогла завдяки підтримці В. Ющенка всіма націонал-патріотичними силами, то чому й подосі відсутня масштабна й адекватна викликам сучасності концепція, а

лунають запевнення: спершу — ковбаса, а потім — мова... Спершу — пенсії, а потім — культура... А чому, — сміємо поставити питання, — не одночасно, — і те, і друге? Якщо ми не змогли почути відповіді на це запитання від попередньої влади, яка відверто нас вела в навічні обійми старшого брата, то чому мовчить теперішня: а в чому, власне, ідеологічні відмінності між попередниками й наступниками? Може, мова й культура підлягають подальшій вибравковці, а їх адепти — усунуванню з політичного поля як відпрацьований матеріал? Адже на наших очах формується так звана нова політична сила, для якої наші проблеми є вчорашніми. Чому й ті, для кого українська справа, українська культура, українська церква, українська мова, українська історія є третьорядними, кинулися в новий політичний блок, у програмі якого знову відсутні національні пріоритети?

Знову хочуть нами споневажити, використовуючи гасло «Хто не з Ющенком, той проти нього...»

Запам'ятаймо, що капітулянтська потульність лише розпалює агресора, провокуючи його на ескалацію зазіхань на ресурси, на життєвий простір, на культуру, на мову, на історію, на звичай, зрештою, на нас самих. Оскільки відверто застосовується ліберально-емансипаторська відома формула: все дозволено в присутності того, хто дозволяє... Наша національна традиційна лояльність і делікатність потрактуються ними як слабкість, традиційна героїка спротиву тлумачиться як історична загумінкуватість, наші національні права оцінюються, — ні, власне, тавруються незвимним клеймом: «націоналізм!»...

Людина може дійти до загальнолюдського, лише занурившись у своє духовно-національне лоно до того рівня, де панує духовність, зрозуміла всім народам і вікам... Інтернаціоналістами не народжуються — ними стають... Чи не ховають-

ся під маскою інтернаціоналістів — шовіністи, які приховують за термінологією глобалізму свою зверхність, свою вибраність і зневажність до національного, вічного. Просвітянам належить розпізнати ті загрози, які виникли не вчора, а постали сьогодні віч-на-віч. Адже досі нашими найзапеклішими опонентами була п'ята колона, яка відверто ігнорувала наші права, — як державницькі, так і культурні... За останні чотири роки в нас з'явилася ще потужніша сила, яка, прикриваючись демагогічно-ліберальною фразеологією, понижує як патріотизм, так і духовну піднесеність, що опираються виключно на рідне слово, на українську культуру, на власну історію... «Патріотизм — пристановище для дурнів», — заявив відомий режисер Любімов... Він же й автор іншої сентенції: «Моя Батьківщина там, де мені добре...»

«Не можна любити батьківщину і не вірити в неї, адже батьківщина — жива духовна сила, перебування в якій дає тверде відчуття її доброти, її правоти, її енергії, її майбутніх подолань... **Вірити в батьківщину** може лише той, хто живе нею, хто разом із нею, хто живе заради неї, хто поєднав із нею виток своєї творчої волі і свого власного самопочуття», — відповів інший росіянин, І. Ільїн. (Путь духовного обновления. М. 2003, с. 236). І ми, просвітяни, не мислимо свого існування поза Україною, ми хочемо почуватися господарями на своїй землі, де рідне слово формувало б незалежну думку. І ніколи не будемо сторонніми спостерігачами того, як націю перетворюватимуть у люмпенізовану «біомасу»...

«Просвіта» завжди протистояла нищенню рідної мови, страті національної самоідентичності. І сьогодні, коли у людини відбирають її Божественне начало — Логос, що в трактуванні Євангеліста Іоанна є самим Богом, ми повторюємо: Без мови немає нації! Адже в рідних словах зберігаються всі наші першозмісти. Через мову ми прилучаємося до єдиного стрижневого начала, до родових витоків, до рідних ландшафтів, до рідних легенд і переказів. Отже, наша робота — в ім'я повернення до своєї мови, до реабілітації вітчизняних національних традицій через самозаглиблення в національну правдиву історію та культуру. Всі теперішні звинувачення «Просвіти» в загуменності, хуторянстві, ізоляціонізмі, в націоналізмі не мають жодних підстав. Адже ми на своїй землі — від доби палеоліту до Трипілля, від Трипілля до сьогоднішнього дня. Від політеїзму до українського православ'я... Багато хто з представників нинішнього істеблішменту далекий від розуміння того, на яких історичних теренах вони перебувають, вони, як за часів Юліана Відступника, сповідують поганський постмодернізм, який послаблює і релігійну свідомість, і національну відданість. Може, й не відаючи, що творять, вони сповідують гедоністичну вседозволеність, яка потурає низьким інстинктам.

Дистанціювання політеліти від українського національного масиву, яке було започатковане в добу Кравчука-Кучми, має інерційну тенденцію до самовідлучення від найважливіших чинників, які й спричинилися до виникнення Української держави: мати свою правду в своїй хаті, де «правда» ототожнюється зі «словом».

Мовно-культурні проблеми неможливо розв'язати без реформування національної інформаційної галузі, і про це не раз заявляла «Просвіта».

Із чого ж починає нова влада? Із перетворення НТК у суспільне телебачення, роблячи вигляд, що ми вже забули про те, як у нас украли УТ-2 та УТ-3, віддавши їх у руки тим, хто тепер послідовно денационалізує українське суспільство, стрімімо його люмпенізувати. Українськомовне радіо та телебачення — це швидше виняток, аніж зако-

номірність. Україна має достатню матеріально-технічну базу для позитивних змін у теле- та радіоефірі. Ми володіємо унікальною телекомунікаційною мережею: 11 тисяч кілометрів багатостовпних радіорелейних ліній, потужні передавачі, станції прийому, ведеться активне опанування цифрових та супутникових технологій. Чому ж, проїхавши Україною вздовж і впоперек, ми не почуємо жодного українського слова, жодної української пісні на «ефемках»? В інформаційній галузі все, як і за часів Л. Кучми, діє в інерційному режимі без жодних ознак на позитивні зміни. Масова ретрансляція в нашій державі теле- та радіоканалами програм російських електронних ЗМІ є не чим іншим, як інформаційною окупацією України, — з постійною пропагандою чужих ідей, чужих культурних цінностей, чужої мови.

«Інтер», ТРК, «Україна», «Київська Русь», «плюси» та інші, обласні й містечкові телекомпанії щодень і щогодини ведуть руйнівну антиукраїнську антидержавну роботу. Де тут національні інтереси? Ми фактично прокидаємося під гімн сусідньої держави і під нього лягаємо спати. Тому необхідно, і ми мусимо домагатися цього, щоб національний телефір був приведений у відповідність до існуючого законодавства, адже стаття 9 Закону України «Про телебачення та радіомовлення» чітко визначає: «Телерадіоорганізації ведуть мовлення державною мовою». Стаття ж 12 цього Закону говорить, що пріоритетне право на загальнонаціональні канали мовлення, технічні засоби яких створено за рахунок державного бюджету чи державних підприємств, мають національні (чуєте?!), національні телерадіоорганізації. Десять років тому заснований за участю московського ОРТ телеканал «Інтер» (серед засновників цього каналу свого часу було навіть Міністерство СРСР), як і в часи Л. Кучми, продовжує посідати пріоритетне становище щодо надання йому державних технічних ресурсів для поширення в Україні своїх телепрограм. Це ж стосується й телеканалу «1+1» та інших, насамперед, комерційних. Тому інвентаризація, ретельний фаховий аналіз стану національного телепростору став би поштовхом до його якісного поліпшення й залучення на службу Україні. Оздоровлення ситуації у вітчизняному телерадіопросторі — справа невідкладна. Адже від цього залежить, якою Україна буде завтра: складовою чийогось простору чи модерною висококультурною та високоосвіченою європейською державою?

Чи українська мова буде захищена, як державні мови у Франції та Німеччині, де суспільними складовими є великі кількоти етнічних груп арабів і турків, але жодна з цих мовних груп не зазіхає на державний статус французької чи німецької мов. У нас же можливі проекти президентських указів про особливий статус російської мови, а в парламенті першочерговим вважається обговорення восьми законів проєктів, які покликають, всупереч Конституції, зробити російську мову другою державною.

Це яскраве свідчення того, що українські національні інтереси для нової влади ще не стали першочерговими.

Але — з нами Бог. Із нами наша невтрачена віра, наша єдність, наша непотупливість. І цього великого національного заряду вистачить у перспективі на те, аби підживити нашу історію, нашу будучину новими імпульсами, новою спроможністю являти якісно нове українське майбуття. Бо нас справді багато. І ми віримо, — а віри в Україну ми не втрачали ніколи, — що ми виконаємо свою історичну мету: незалежна держава, українська мова, відроджена культура.

● **Павло МОВЧАН**

ПРОЄКТ

ЗАЯВА VII З'ЇЗДУ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» ім. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «ПРО СТАН І ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ»

Правовою основою для здійснення державної мовної політики в Україні є Конституція України, Закон України «Про мови в Україні», Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України, а також інші законодавчі акти, зокрема закони України «Про національні меншини в Україні», «Про освіту», «Про інформацію», «Про телебачення і радіомовлення», «Про видавничу справу», «Про рекламу», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» тощо.

Останнім часом, незважаючи на законодавче закріплення за українською мовою статусу державної, відбувається процес звуження сфери її застосування, що спричиняє соціальну напругу в суспільстві, породжує сепаратистські настрої, суперечить інтересам національної безпеки України та ставить під загрозу її суверенітет і державне самовизначення, оскільки антиукраїнські сили намагаються поділити країну за мовною ознакою: на

Ось чому просвітяни обурені нещодавніми заявами секретаря РНБО П. Порошенка, який одним із основних своїх завдань бачить захист російської мови, а також проєкт Указу «Про захист прав громадян на використання російської мови та мов інших національностей України», в якому грубо порушуються права етнічних українців. За останнім переписом вони складають майже 78 % населення України. В окремих регіонах Заходу, Центру та Півночі України — понад 90 %.

У Південних і Східних регіонах, окрім Криму, також переважає українськомовне населення. До речі, там держслужбовці, як правило, не користуються державною українською мовою, про що свідчать судові позови громадян.

У зазначеному проєкті Указу немає жодного слова про виконання мовних статей Основного Закону (ст. 10, ст. 11 та ін.) про зміцнення й розвиток державної мови. Фактично створюються умови для того, щоб російська мова стала ще однією державною в Україні.

Просвітяни вважають, що державна мовна політика в Україні повинна відповідати конституційним нормам та стратегії державотво-

рення з метою:

— забезпечення українськомовної продукції не менш як 70 відсотків часу трансляції та місця на шпальтах друкованих засобів масової інформації;

— відмови телеорганізаціям, які порушують закони, що регулюють питання використання державної мови, в отриманні чи продовженні ліцензії на право користування каналами мовлення;

— запровадження пільгового оподаткування та іншої фінансової підтримки українськомовної продукції, періодичних видань, кіно- та аудіопродукції;

— передбачення відповідальності за порушення законів, що регулюють питання застосування державної мови в Україні, зокрема для посадових осіб, які при виконанні своїх посадових обов'язків використовують як засіб спілкування іншу, не державну мову;

— передбачення у законодавстві про національні меншини положення про обов'язковість володіння державною мовою громадянами, які належать до національних меншин і постійно проживають в Україні;

— створити у структурі Кабінету Міністрів України управління з питань мовної політики;

— запровадити поетапний механізм атестації державних службовців і викладачів навчальних закладів державної та комунальної форм власності на знання української мови;

— сприяти збільшенню кількості та накладів видань художніх творів національної і світової класики, науково-популярної, технічної, довідкової літератури українською мовою для різних вікових груп населення;

— розробити заходи щодо підтримки випуску національної кіно-відео-, аудіопродукції, тиражування кращих українських фільмів, а також дублювання і озвучення українською мовою творів світового кіномистецтва;

— забезпечити створення українськомовних програм у комп'ютерній мережі Інтернет та на лазерних дисках;

— сприяти перекладам українською мовою ліцензованої відеопродукції;

— забезпечити впровадження української мови в усі сфери навчально-виховного процесу та позанавчальної діяльності навчальних закладів державної та комунальної форм власності.

Зобов'язати телерадіоорганізації незалежно від форм власності та друковані засоби масової інформації в Україні:

— дотримуватися у своїй діяльності встановлених квот українськомовного мовлення, національних фільмів та передач або програм національного виробництва відповідно до законів;

— запровадити на радіо та телебаченні цикл постійних передач про традиції, звичаї і побут українського народу та пропаганду української мови;

— продовжити обговорення в засобах масової інформації актуальних проблем сучасного стану функціонування української мови в Україні та завдань щодо підвищення її авторитету і престижу.

Просвітяни впевнені, що український народ, яскраво продемонструвавши свою національну свідомість у дні Помаранчевої революції, ніколи не погодиться жити без рідної мови на власній землі.

Просвітяни пікетують міськраду

українськомовну Західну й Центральну та нібито російськомовну Південну і Східну.

Цей поділ цілковито безпідставний, бо на всіх наших етнічних теренах переважають українці, тільки на Півдні й Сході вони назвали тотального зросійщення в Московській імперії царських та більшовицьких часів. І це зросійщення тривало в незалежній Україні аж до кінця 2004 року.

Мало що змінилося, на жаль, і з приходом нової влади, яка мала б покласти край грубому нехтуванню с. 10 Конституції України та Ухвалою Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року.

Свідоме українство поклало багато радий на перемогу народного Президента В. Ющенка та його (як ми сподівалися) однодумців, їхнього розуміння того, що мовна ситуація в державі свідчить про те, що лише задекларованості державного статусу української мови для повноцінного та незворотного утвердження її в усіх сферах суспільного життя недостатньо — необхідні механізми реалізації вищезазначених правових документів щодо функціонування української мови, а також врегулювання питань, пов'язаних з удосконаленням юридичної відповідальності за порушення законів, які регулюють питання використання державної мови.

рення, враховувати необхідність вироблення послідовного та виваженого підходу у вирішенні мовних проблем, недопущення при цьому політичних спекуляцій і міжетнічних конфліктів, усвідомлюючи, що застосування мов у державі має стати чинником єднання, а не розбрату, — делегати VII з'їзду ВУТ «Просвіти» звертаються до Президента України з проханням створити консультативно-дорадчу раду з питань мовної політики, підзвітну Президенту України, включивши до її складу провідних фахівців — представників галузевих інститутів Національної академії наук України. Сприяти прийняттю Верховною Радою України закону України про розвиток і застосування мов в Україні, яким буде передбачено реальний механізм захисту й утвердження української мови як державної в усіх сферах суспільного життя.

Просимо Прем'єр-міністра Юлію Тимошенко та Кабінет Міністрів України розробити та внести на розгляд Верховної Ради України проєкт Конституції державної мовної політики України та проєкт загальнодержавної Програми розвитку, функціонування та дослідження української мови на 2006—2012 роки, розробити та внести на розгляд Верховної Ради України проєкти законів України про вне-

«ВЕРБНА» НЕДІ-

“Не я б’ю — верба б’є”

Неділя за тиждень перед Великоднем називається Вербною, шутковою або квітною, а тиждень перед нею — Вербним. За народним повір’ям, у Вербний тиждень не можна було сіяти конопель і городини — “будуть ликоваті, як верба”, а буряки “будуть гіркі”.

У Вербну неділю святлили вербу. Зранку на богослужіння обов’язково сходилися старі й малі, бо “гріх не піти до церкви, як святять вербу”. Коли закінчувалася відправа і священник окропив гілля свяченою водою, то діти — одне поперед одного — намагалися якнайшвидше дістати вербу й тут же проков-

тнути кілька “котиків” — “щоб горло не боліло”.

Дівчата й хлопці жартома билися свяченою вербою біля церкви й дорогою додому, примовляли:

*Будь великий, як верба,
А здоровий, як вода,
А багатий, як земля!*

*Шутка б’є — не я б’ю,
Віднині за тиждень
Буде в нас Великдень —
Червоне яєчко!*

(Львівщина)

*Шутка б’єси,
Я не боюся:
за тиждень — Великдень.*

(Буковина)

Повернувшись із церкви,

господарі відразу ж садили на городі або в полі по кілька гілок свяченої верби — “щоб росло Богові на славу, а нам, людям, на вжиток”. Решту треба заносити до хати, аби поставити на покуті під святими образами. Тих, хто прослав заутренню, били свяченою вербою, приказуючи:

*Не я б’ю — верба б’є,
За тиждень Великдень,
Недалечко червоне яєчко!*

*Спаси і сохрани,
Матір Божа,
Під своїм покровом.*

(Київщина)

*Не я б’ю — верба б’є,
Недалечко красне яєчко,
За тиждень —
Великдень!
Не вмирай, не вмирай —
Великодня дочекай!*

(Поділля)

Вважалося, що свячена верба має магичну силу. Коли вперше навесні виганяли худобу на пасовисько, то тільки цією вербою — “щоб нічого злого не чіплялося до худоби”.

На Бойківщині господиня, виганяючи худобу на пасовисько, примовляла: “*Іди з Богом, най тя схороне шутка!*”

Під час граду на подвір’я викидали гілля свяченої верби — “щоб град зупинився”.

На Шуткову неділю вважалося добрим освідчитися в коханні, “тоді ту любові ніхто не розіб’є”.

На Буковині кидали гілку свяченої верби у став — “*би добре риба плодилася*”, закладали в стійні над дверми — “*би худібчина велася*”, запили у стіг сіна — “*би сіно не гнило*”, кидали на вулик — “*аби бджоли роїлися*”.

Коли били червоною чи

білою вербою, то примовляли:

*Верба красна б’є на-
прасно,
верба біла б’є за діло!*

(Полісся)

Святлили тільки червону вербу, бо біла “козяча” — проклята Богом.

На Закарпатті, щоб не чіпалися вроки, легіні закосичували собі капелюхи гілками верби.

На Буковині дівчата на вербну неділю ворожили на шутковій гілці — як висока — то високий буде суджений, як мала — то невисокий.

По освяченні шутку несли на цвинтар — “*це несло родові благодать*”.

Вербу використовували не лише як оберіг, а як ліки. Товчене вербове листя прикладали до ран, а горілку, настояну на цьому листі,

пили при шлункових захворюваннях. Відваром свяченої верби змочували голову, лікуючись від головного болю. Вербу клали у воду, коли купали хвору дитину. Гілочку верби спалювали та обкурювали нею від пропасниці.

На вербну неділю на Львівщині та Івано-Франківщині дома готують “шуткову китицю” для посвяти. Кожна господиня на свій смак зв’язує червоною стрічкою гілки верби, прикрашаючи їх паперовими ружами, барвінком, сушеним зіллям. Така китиця стає річною покрасою в хаті. Кладуть її за образи.

Святкуймо вербну неділю, в’яжімо “шуткові китиці” — дотримуймося старих обрядів і звичаїв цього свята, творімо його в своїй душі.

*Не я б’ю — верба б’є
За тиждень Великдень!*

Олександр Охупкін. “Вербна Неділя”

КИЇВСЬКА ПАСКА

Один літр молока, п’ять яєць, 200 г масла, склянка цукру, 100 г дріжджів, 100 г олії, ванільний цукор, родзинки, борошно.

Зробити опару із дріжджів, молока і борошна — має бути — як густа сметана. Коли збільшиться вдвічі, додати всі інші продукти. Старанно вимішати тісто і поставити в тепле місце, щоб підходило. Через 2—2,5 години тісто гарно зійде. Тепер знову місять, додають родзинки. Тісто на паску повинно бути помірної густоти. Якщо воно рідке, то паска в печі осяде, густе — паска несмачна.

Пасківники змащують олією, заповнюють форми на 1/3 і знову ставлять, щоб тісто підросло до країв форми, змащують зверху яйцем і випікають у гарячій духовці (190—200°C) протягом 45—60 хвилин.

Випечену паску ще можна змастити білковою помадкою і посипати кольоровим пішоном або змастити сиропом (цукор із водою). Коли паска підрум’яніється, її накривають папером, щоб не потемніла, а була світла і весела.

Записано від **Олени БОГАЧ**, 1927 р. н., м. Київ

РОГАТИНСЬКА ПАСКА

1,5—2 кг борошна, 12 яєць, 1 літр молока, 1,5 склянки сметани, 200 г масла, 100 г дріжджів, 2 склянки цукру, ванілін, 150 г родзинок.

ГОТУЄМОСЯ ВИПІКАТИ

11 жовтків (від білків тісто тверде і не таке пухке), 1 літр молока, 200 г масла, розведеного в одній склянці кип’яченого молока, 1 склянка сметани, ванілін і небагато родзинок, бо потягнуть тісто вниз, перемішують і додають суміш — 100 г дріжджів, розведених на 2 склянках цукру (розтерти рукою) та поступово підсипати борошно “поки бере тісто”. Усе це місять протягом 20 хвилин, 3—4 години тісто підкидає на теплом місці. Потім знову місять близько 30 хвилин. Якщо за цей час підкидає тісто стало рідким — додають борошно. Згусло — до-

дають сметани. Замісивши його, знову ставлять на 3 години, а після цього розкладають у пасківники (дають 1/3 частину тіста). Зверху виробляють хрести, сонечка, квітки, дубовий лист чи пташечок. Ставлять на одну годину в тепле місце, аби підросло. Готові до випікання паски змащують яйцем. Тісто ставлять пекти у добре розігріту духовку, і зразу потрібно зменшити вогонь до 200° С. Випікати годину.

Записано від **Катерини МИРКО**, 1912 р. н., село Мелне, Рогатинського району Львівської області

Полтавські пасківники

ХОДОРІВСЬКА ПАСКА

Для тіста потрібно взяти: 2 кг борошна, 1 літр молока, 150 г дріжджів, 15 яєчних жовтків, 200 г вершкового масла, 100 г олії, 250 г цукру, 0,5 чайної ложки солі, ванілін, 250 г родзинок, цедру одного лимона.

Дріжджі розчинити в теплом молоці з цукром і кількома ложками борошна до густоти сметани, посипати тонким шаром борошна. Поставити в тепле місце і прикрити рушником. Коли розчин підійде, збити жовтки з цукром, всипати борошно, сіль. Долити решту молока. Усе це місити, доки тісто не відставатиме від рук. Знову поставити в тепле місце. Щойно тісто підійде, додати розігріте масло, олію. Перемісити. Ще раз поставити, щоб підійшло. Потім знову перемісити. Тісто посадити у високі форми, змащені жиром. Щоб паски блищали, їх двічі змастити яйцем. Випікати в гарячій духовці протягом години.

Записано від **Ганни ВОВЧОВСЬКОЇ**, 1919 р. н., м. Ходорів на Львівщині

Матеріали підготувала **Романа КОБАЛЬЧИНСЬКА**, заслужений працівник культури, провідний етнограф Музею народної архітектури та побуту України Фото автора

СЛОВО Просвіти

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
відділ соціальної тематики
Євген ГОЛИБАРД
229-49-47 (тел/факс)

Заступник головного
редактора, відділ політики
Олександр СОЛОНЕЦЬ
229-49-47

Заступник головного
редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
228-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
228-63-69

Літературний редактор
Олександра ТКАЧ
462-05-57

Відділ культури
Катерина ТАРЧЕВСЬКА
462-05-57

Відділ літератури
Марія КРИШТОПА
462-05-57

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
228-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Оксана ПЕТРИЧЕНКО
228-63-69.

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovo.prosvita.com.ua

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам № 3301216

Загальний наклад — 34800

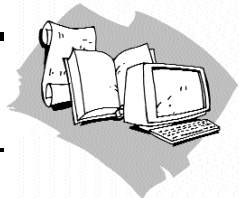
Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовір-
ність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою
право редагування та скорочення
текстів.

При використанні наших пуб-
лікацій посилання на “Слово Прос-
віти” обов’язкове.

Передплатна ціна, врахо-
вуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на півроку — 19,18 грн.

Як поєднати медицину і просвітнянську роботу, як стати найкращим другом онука й українізувати пацієнтів? Про це та інше розповідає голова міської чернігівської «Просвіти» БОГДАН Сергій Іллів.

Сергій БОГДАН: «МИ ЖИВЕМО У ЦІКАВИЙ ЧАС»

— **Яким був Ваш шлях до «Просвіти»?**

— Я виріс у звичайній селянській сім'ї, в якій витав дух усього українського. Мама співала українських пісень, а ми вчотирьох підспівували. Згодом я почав писати вірші. У Київському медичному інституті я був у капелі бандуристів, займався художньою самодіяльністю. Прийшло і щире зацікавлення українською історією та літературою, особливо тією, яка в нас не друкувалася, привозилася з-за кордону. Десь до початку 90-их, коли я вже був зрілим лікарем, мав своїх однодумців, коло друзів, виникло бажання якось самореалізуватися, спілкуватися. Ми згуртувалися навколо просвітнянської ідеї. Зібрання почалися в музеї Михайла Коцюбинського за сприяння його внука — Юрія Коцюбинського. Так була створена чернігівська «Просвіта», в якій я отримав справжнє задоволення від спілкування з однодумцями, від війни з тими, хто мислив по-іншому. І так склалося, що я вже 15 років — просвітнянин. І зараз, коли я вже на пенсії, ця справа мене рятує, додає сил. Ми живемо у цікавий час. Думаю, ті, що прийдуть після нас, заздиримуть нам.

— **Важко було поєднувати просвітнянську роботу з медичною практикою?**

— Ні, не важко. Коли ти працюєш на основній роботі, тебе оточують люди, і ти можеш проводити просвітнянську роботу з людьми, які

думають так, як і ми, вважають себе українцями з діда-прадіда, але хочають свої почуття. Я працював 30 років головним лікарем і мав вплив на свій колектив. Ми, лікарі Чернігова, чи не перші перейшли на українську мову в діловодстві й у спілкуванні. Був навіть курйозний випадок: на дверях я вивісив табличку «Сподіваємося на спілкування українською мовою. Дякуємо». І диводивне — ті, хто розмовляв російською, почали охоче спілкуватися українською. А коли я пішов із роботи, напис зник. Шкода.

— **Сім'я підтримує Вашу просвітнянську роботу?**

— Так. Мої сини — лікар і юрист — розмовляють українською, розуміють мої національні почуття. Я дуже радий, що мій 15-річний онук, який зараз росте в Ужгороді, із задоволенням спілкується зі мною. А коли їм у школі потрібно було писати твір на тему «Мій найкращий друг», він написав, що його найкращий друг — дідусь.

— **Ви продовжуєте писати вірші?**

— Увесь час пишу. Збірки, правда, ще не видав. Пишу й оповідання ще зі студентських часів. Одне з перших моїх оповідань надрукувала медична багатотиражка, а потім — «Молода гвардія». Мені було приємно, коли редакція отримувала відгуки. Написав кілька пісень, яких співають на Чернігівщині. Але ні в поети, ні в композитори не пнуса — життя присвя-

тив медицині. Пам'ятаєте, коли в Чехова запитали, що для нього рідніше — література чи медицина, він відповів: «Медицина мені — мати, а література — мачуха».

— **Як почала «Просвіта» співпрацювати з музеєм Коцюбинського?**

— Були проблеми. Спочатку директора музею застерігали, щоб не збирав у себе «Просвіту», бо це — не радянська організація. Ми знали, що серед нас є ті, хто доносить. Але ми тоді були рішучими. Підняли питання Соловків, знаходили літературу, ознайомлювали з творчістю по-

ністичне. Я ж виріс за декілька кілометрів від Крут, закінчив із відзнакою школу й інститут, але нічого не чув про цю трагедію. Ми їздили до самого Батурина з села в село зі стрілецькими піснями. Ми були перші, РУХ уже був після нас, він почався із просвітан.

— **Є якісь результати співпраці «Просвіти» й музею М. Коцюбинського?**

— Проводимо велику видавничу роботу, пишеться багато статей. Михайло Коцюбинський був першим просвітнянином на Чернігівщині, він підтримував зв'язки зі львівською «Просвітою», згуртував навколо себе однодумців. Із ним тоді були Самійленко, Тичина, Жук — це був цемент «Просвіти». Ми все це дослідили. Я вважаю, що піком стало видання епістолярію Коцюбинського. Жодного такого видання в Україні немає. Ми навіть на вечорі-презентації вибрали для прочитання ті листи, які показали всім думки Коцюбинського про «Просвіту». Музей Коцюбинського — колективний член нашої «Просвіти».

— **Які зараз проблеми в чернігівській «Просвіті»?**

— Ті, які були від початку створення «Просвіти». Режим кучмізму не сприяв розвитку просвітництва. Крім того, ми — на кордоні з Росією. Хочеться вірити, що зараз «Просвіта» матиме більший вплив на молодь. Ми вже втратили кілька поколінь. Це проблеми всієї України, а не лише «Просвіти». Ми ще не досягли того рівня, якого хотілося б, хоча нам допомагають вищі структури «Просвіти». Видаємо декілька журналів і газет. У нас є навіть ВАКівський журнал. Треба міряти просвітнянську роботу не десятиліттями, а роками шляху Незалежної України.

• Записала
Марія КРИШТОПА

ПІСНЯ ПРОСВІ-

Не цураймось свого,

не цураймось свого, просвітняни!

Світлий день, — бачить Бог, —

в Україні настане, настане.

Віра й доля своя

українцеві зіркою стане.

Не цураймось свого,

не цураймось свого.

не цураймось свого, просвітняни!

Приспів:

Просвіти нас, Боже. Просвіти.

Ми це світло несемо в світи.

(двічі)

Скарб дідів — наш звичай —

Подаруємо в спадок крилатий.

Характерників жарт

І стрілецьку пісню завзяту.

Хай сичать вороги

мови нашої рідної кляті, —

Не перевертні ми, не перевертні ми,

ми сини України затяті.

Приспів.

Вже розтанула ніч,

що стояла над краєм стіною,

Щезнуть чвари й розбрат

Під десницею Віри святої,

Україна моя із козацької моці

постане.

Йдімо свій до свого, йдімо свій

до свого,

Йдімо свій до свого, просвітняни!

Приспів.

СВІТЛА ГОЛОВА, ГАРЯЧЕ

Першим головою «Просвіти» в Чернігові, що була створена тут майже століття тому, у січні 1907 року, став Михайло Коцюбинський, який в одному зі своїх виступів заявляв: «Щоб прийшло на землю сподіване щастя, треба великої праці. Треба забути свої вигоди, свої дрібні інтереси, треба загартовувати в собі волю — зробити руки свої сильними, голову світлою, серце гарячим».

Знаменно, що й відновлення чернігівської «Просвіти» в січні 1989 року (тоді ще під назвою Товариство української мови імені Тараса Шевченка), щойно настали сприятливіші політичні умови, відбулося саме в музеї Михайла Коцюбинського. У цьому ж залі зібралися просвітяни Чернігівщини й цього разу, 16 квітня, на свою чергову звітно-виборну конференцію. Як і майже століття тому, їм так само доводиться працювати на чистоту ентузіазмі, забувши про свої вигоди, про свої дрібні інтереси. І ця робота дає помітні наслідки.

«Просвіта» на Чернігівщині, — констатував у звітній доповіді голова обласного об'єднання Товариства Василь Чепурний, — є найбільш впливовою справді громадською організацією... Наша робота не була марною. Перемога Віктора Ющенка вселяє надію, що з україн-

ським Президентом і при нашій праці Україна стане українською».

Значним досягненням просвітян Чернігівщини є видання двох щотижневих газет — «Сіверщина», наклад якої наближається до 20 тисяч, і «Біла хата», а також всеукраїнського історико-краєзнавчого наукового журналу «Сіверянський літопис». Тут уже два роки працює перша й єдина в області, а може, й у всій Україні крамниця української книжки «Добра книга», ведеться радіопередача «Просвітнянський канал». Це дає змогу доносити українське слово, українську ідею до широкого кола громадян.

Чернігівська «Просвіта» налагодила добрі стосунки з державними структурами. Правління обласного об'єднання «Просвіти» розробило й подало голові обласної державної адміністрації свої пропозиції (46 пунктів) стосовно мовної політики, культури, освіти, інформаційного простору, міжконфесійних відносин, туризму. За словами голови обласної держадміністрації Владислава Атрошенка, ця програма лежить у нього на чільному місці.

А проте втілення її в життя проходить не гладко, — чиновники

старої закваски намагаються законсервувати й старі порядки. Тому з ініціативи «Просвіти» при голові держадміністрації і за його сприянням створено Громадську раду з питань духовності, культури та освіти. Очолює її голова обласного об'єднання «Просвіти» Василь Чепурний. Про спрямування й дієвість цієї ради свідчить хоча б те, що вже на першому її засіданні було ухвалено одну із церков, яка реконструюється, передати Українській Православній Церкві Київського патріархату. У чотирьох районах області заступниками голів районних державних адміністрацій призначено членів «Просвіти».

Із напрацювань просвітян області слід згадати також проведення культурологічної акції «Україна прикордонна» в Городнянському районі, налагодження просвітніх радіопередач у Понорниці Коропського району, відродження української церкви в Батурині, створення хору в Бобрівці, розгортання краєзнавчої роботи в Прилуках, організацію літературного життя в Сосниці тощо.

В обласній «Просвіті» є й чималі плани на майбутнє. Зокрема просвітяни мають намір і далі актив-

но обстоювати права українців на рідну мову й утверджувати українську мову як єдину державну через контроль за офіційним мовленням державних службовців та гуртки «Плекаймо рідну мову», ставити перед державними органами питання про мову та зміст телепередач для дітей, домагатися передачі українській церкві Стрітенського храму в Прилуках, зніжувати заміну ректорів Чернігівського та Ніжинського педагогічних університетів, які не забезпечують патріотичного виховання студентів, створити мережу розповсюджувачів української книжки, а де можна, й пункти її реалізації. Ще не в усіх районах області працюють осередки «Просвіти» (немає їх, зокрема в Семенівському, Козелецькому, Талалаївському районах), пригасла активність просвітян у Ніжині, Новгороді-Сіверському, Борзні. Потрібно, щоб у кожному місті, містечку й селі, у кожному навчальному закладі діяли осередки «Просвіти», які б піднімали серед людей почуття української національної гідності, відроджували українські національні традиції та обряди, несли знання про найновіші досягнення сучасної науки, активі-

зували культурне й громадське життя. До роботи в «Просвіті» слід енергійніше залучати молодь, і не тільки залучати, а й вчити її.

Просвітянам особливо болить те, що в незалежній Україні й далі потрібно обстоювати права української мови. Адже дбати про безумовне дотримання законів держави, зокрема й статті 10 Конституції України та рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року, зобов'язані, насамперед, державні органи. Тим часом саме ці державні органи, особливо на районних рівнях, систематично й порушують їх.

Позиція «Просвіти» у відстоюванні національних прав українців, у розбудові української держави повинна бути виваженою і наступальною, — підкреслювали промовці. Саме такі якості притаманні багаторічному голові Чернігівського обласного об'єднання «Просвіти» Василю Чепурному — працівникові з світлою головою й гарячим серцем. Його й переобрано на цю посаду на новий термін. Хай Бог помагає!

• **І. П. ЮЩУК**,
член Центрального правління
Всеукраїнського
товариства «Просвіта»
ім. Тараса Шевченка

Дев'ятнадцять років чорнобильської трагедії... Дев'ятнадцять років горя, брехні, домислів, корупції... Від початку й до сьогодні...

То ж чого очікувати мільйонам українців від цієї чорної діри? На жаль, прогнози, які ми отримуємо, не дуже втішні.

Ще на початку року піднімалося питання, що на станції дотепер не вивантажене ядерне паливо з першого-третього блоків, а це означає потенційну загрозу нової аварії на ЧАЕС. За словами керівництва ЧАЕС: "Оскільки на станції є ядерне паливо, то є й ядерна небезпека, і АЕС повинна цілком відповідати структурі й принципам безпеки, які записані в нормативних документах". Але, на жаль, і нормативним документам АЕС відповідає. Унікальні практичні операції зі зняття станції з експлуатації, розбирання устаткування більшої колективу АЕС можуть виконувати одиниці. Залишаються проблеми з фінансуванням програм, що реалізуються на станції. Уже давно оприлюднювалася інформація, що програма "Підтримка в безпечному стані енергоблоків і об'єкта "Укриття" Чорнобильської АЕС та виведення її з експлуатації" у січні-листопаді 2004 року була профінансована лише на 84,3 %, борг держави перевищує 35 млн. гривень. А в цілому недофінансування до початку грудня минулого року склало 41,9 млн. гривень. Отже, зважаючи на те, в якому стані перебуває зараз економіка держави після всіх буремних подій, ситуація досить невтішна й не надихає на оптимізм. На що сподіватися громадянам, чії гроші як платників податків кудись поділися чи були неефективно використані? На Бога? Чи на муд-

ЧОРНОБИЛЬ. ІСТОРІЯ ПРОДОВЖУЄТЬСЯ...

рість нових державних діячів? Як повинні усвідомлювати, що така ситуація не гарантує безпеки чорнобильських об'єктів.

Викликає занепокоєння і сам об'єкт "Укриття". Аварійні роботи зі зміцнення фундаменту, кріплення вентиляційної труби та балок на об'єкті довелося проводити ще в 1998—1999 роках. Уже тоді досить реально постало питання про можливість повторення катастрофи, але вже в більших масштабах. Бо взагалі — які реакції проходять зараз усередині об'єкта — ніхто не знає. Ні науковці, ні практики на це питання відповісти не можуть. А на сьогоднішній стан об'єкта "Укриття" не

поліпшився: є загроза обвалення покрівлі та західної і південної стін, через нагромадження радіоактивного пилю та впливу радіоактивних вод постійно забруднюється навколишнє середовище. Здається, в Україні знову очікують: коли гряне грім...

Нещодавно в засобах масової інформації, після виступів Президента України щодо боротьби з корупцією, давалися досить детальні розгляди того, що відбувалося навколо будівництва сховищ ядерних відходів, підприємств з їхньої переробки, підготування до ремонту об'єкта "Укриття". Називалися компанії, які брали участь у тендерах та

вигравали їх; ціни будівництва споруджень і ціни вартості робіт, які перевищували тендерні на мільйони доларів. Не повторюватимемо. Підсумок може тут бути тільки один: страшно! Гроші витрачено, пущено, напевно, за плином тих радіоактивних вод, що випливають із об'єкта... Саркофаг перебуває в

аварійному стані, до ремонту не приступали, нормативним документам АЕС не відповідає...

Згадаймо деякі з причин тієї трагедії, що сталася вже дев'ятнадцять років тому: енергоблок перебував у передремонтному стані, при будівництві були допущені помилки та брак, система локалізації аварій не відповідала нормативам якості, в науковій ідеї РМБК були невирішені питання, які довелося вирішувати під час експлуатації... Нікому нічого не нагадує? Невже трагедія нічому нас не навчила?

Наступного року виповниться двадцять років чорнобильської катастрофи, двадцять років появи "зони довічної болячки" на тілі ба-

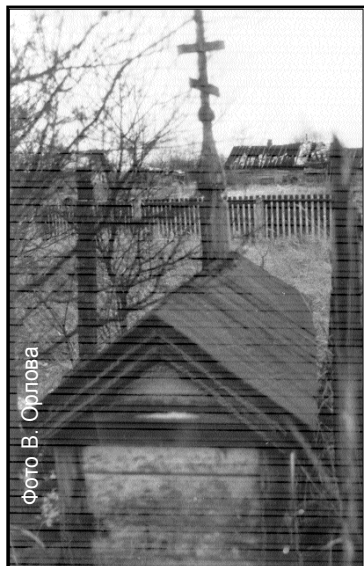

Фото В. Орлова

Євгенія ЛЕЩУК ЧОРНИЙ БІЛЬ

Сади ще тільки розквітали,
І жайвір прилетів до піль —
На Україну хмари впали
Страшніше смерчу —
чорний біль.

Не було ран, не було крові,
Ні зриву грому, ні гранат,
Та зініміли у діброві
На віттях гнізда пташенят.

Засумували трави, квіти,
Не відаючи майбуття,
Полинули у вирій діти,
Збагнуло людство, що життя —

Воно є вище всіх прогресів,
Воно — найвища в світі ціль,
Лише б таких не знати стресів,
Лише б здолати
Чорний біль!

Радіаційна катастрофа на ЧАЕС далася взнаки всій планеті, тому й слово "Чорнобиль" відоме в усіх кутках світу. Але чи добачило людство кризь призму цієї планетарної біди її причини?

Настав час пригадати, що всі найболючіші проблеми сьогодення — від економічного занепаду й росту злочинності аж до воєн та екологічних і техногенних катастроф — мають "довгий хвіст" у минулому. Шари земні й надземні насичені явищами злодіянь. Епідемії, катаклізми й інші лиха — наслідки цих нашарувань, бо що посіяти, те й пожинаємо! Саме духовна деградація та злочинна безвідповідальність завели людство в це порочне коло вічної боротьби з наслідками власної недосконалості й неприйняття шляху духовного

вдосконалення. Але без духовного відня ми приречені всю планету перетворити на "мертву зону", проте понад шість мільярдів землян переселяти буде нікуди...

Усвідомивши цей чорнобильський урок, колишні прип'ятчани з київського клубу "Земляки" поклали собі за мету саме 26 квітня бодай на кілька хвилин об'єднати людство в прагненні Злагоди, Миру, Добра й Любові задля очищення і гармонізації ноосфери. Щоб цей скорботний день став ще й Днем Надії — першою віхою в самоусвідомленні землян на шляху до порятунку планети та всього сущого на ній. Так із оприлюднення "Звернення чорнобильців до мешканців Землі" весною 1998 р. і започаткувалася Міжнародна щорічна акція "Спасення планета", що вже згуртувала небайдужі серця в Україні, Америці, Німеччині, Австрії, Італії, Великобританії, Австралії, Новій Зеландії, Іспанії, Болгарії, Росії, Індії, Японії, Таїланді...

Не випадково акцію "Спасення Планета" як одну з форм духовного єднання нації та людства, реально втілення ідеї академіка В. Вернадського та інших видатних учених поєднати науку з масовим

рухом за кращу долю Землі, протягом цих років уже підтримали ЮНЕСКО, Greenpeace, екологічна асоціація LEGAMBIENTE (Італія), жіноче екологічне об'єднання "Mutter Gegen Atomkraft" (Німеччина), суспільство жертв трагедії Хіросіми "Джуно" (Японія), Світовий духовний університет Брахма Кумарис (Індія), Українська Рада й Фонд культури України, Союз "Чорнобиль", жіноча громада Руху, неабияка кількість народних депутатів, учених, діячів культури, представників духовництва України та й інших країн... Проте чи стане

му живому на Землі. Адже землетруси та повені, екологічні катаклізми, війни і хвороби — наслідок нашої жорстокості й бездуховності.

Хіба Ви, любий друже, можете не подбати в такий час про долю нашого спільного дому, тобто про власне майбутнє і майбутнє своїх дітей та онуків?! Політики не здатні на це через недолугі суперечності, що роз'єднують їх. Тільки всі разом ми спроможні зробити перший крок до Спасіння, розкаюватись у власних гріхах і байдужості до Святих Заповідей.

Згадайте, як бодай раз у житті

квітня стане ще й Днем Надії на спасіння Людства.

Для цього від Вас, любий друже, потрібно небагато: 26 квітня щороку з 20.00 до 20.10 за київським часом зупинитися, якщо Ви в дорозі, прокинутися, якщо Ви спите, відкласти зброю, якщо Ви воюєте, відкинути на ці кілька хвилин усі свої турботи, найприкріші образи та біди і, якщо Ви віруєте в Ласку Божу, то зверніться з найщирішою молитвою до Господа (своєю мовою, за своїми традиціями) про очищення і спасіння власної душі та очищення і спасіння

МІЖНАРОДНА ЩОРІЧНА АКЦІЯ «СПАСЕННЯ ПЛАНЕТА»

вона повноцінною, чи матиме значний практичний ефект — залежить від кожного з нас. Бо тільки від серця до серця передається щире бажання бачити Природу справжнім Храмом.

Об'єднаймося ж, друзі!

**ЗВЕРНЕННЯ
ЖЕРТВ
ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ
КАТАСТРОФИ
до кожної людини планети**

Любий друже!

Ким би Ви не були — безпритульним жебракком чи можновладцем, праведником чи останнім грішником, видатним ученим чи домогосподаркою — почуйте наш голос із епіцентру Чорнобильської трагедії — останнього попередження Людству.

Ви ж бо не можете не бачити, не відчувати, що всі ми, люди Землі, хибними вчинками, порочними ідеями, злими думками й нелюдськими діями привели планету до останньої межі. І ніхто не порятує нас від неминучої загибелі, якщо самі не захочемо допомогти собі й усьо-

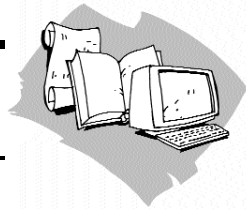
Фото В. Орлова

Вам чудодійно допомогла сердечна молитва чи невимовне сильне бажання! Тож уявіть, яка то буде могуть, коли ми всі — кілька мільярдів — у кожному куточку планети, в одну й ту ж мить підведемо очі до неба та підтвердимо Господеві — Вишньому Розуму Всесвіту — наше спільне прагнення Добра й Любові. Цей потужний енергетичний потік якщо й не очистить ноосфери Землі від злоби, агресії, відчаю і зневіри, то призупинить її руйнацію, а скорботний день 26

планети й людства; якщо Ви не віруєте, то присвятить ці кілька хвилин добрим, світлим думкам, щиро побажайте собі любити й допомагати ближнім — бодай одній живій душі.

Господь почує нас!

**Клуб колишніх
прип'ятчан "Земляки",
Дитячий Фонд Міжнародної
організації "Союз Чорнобиль",
Національний
музей Чорнобиля**

ЛИЦАРІ ДУХОВНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

— **Відколи почуваєтеся просвітянином, пане Василю?**

— Мені здається, що все життя. Завжди намагався робити те, що треба для освіти й просвіти люду. Ще в п'ятому класі я написав п'єсу «Український син», віддав своєму вчителю, який шукав п'єсу для сільського драмгуртка, але не признався, що то мій твір. Сказав, що нібито переписав у родича в сусідньому селі, все там є, крім обкладинки, тому не знаю ні назви, ні автора. Повірили. Я напросився в суфлери й дивувався усім тим, що знаю п'єсу напам'ять, підказую виконавцям, не заглядаючи в текст. Селом поширилася легенда про вундеркінда з унікальною пам'яттю.

— **З чого почався для Вас театр?**

— Виставу професійного театру я побачив у Коломиї лише у восьмому класі. А на сцену вперше йшов у першому класі, читаючи Шевченкове «Учіться, брати мої». Із четвертого класу почав «ходити в царі», тобто — з різдвяним вертепом, у якому постійно грав роль г'єндляра. П'єски для вертепу писав і друкував колись окремими книжечками колишній січовий стрілець, письменник Юрій Шкрумеляк, який жив у Коломиї, але що робити, коли в п'єсі 17—18 дійових осіб, а в нашій компанії лише 10—12 хлопців? «Не біда», — сказав наш учитель Степан Гаврилюк і переробив сценарій на потрібну для нас кількість персонажів. Зберігаю фото 1949 року, де нас 13.

Коли нашого вчителя заарештували й дали 25 років ГУЛАГу, і все написане забрали, писати п'єси довелося мені. Навіть для сусідніх сіл на замовлення писав.

Минули роки, на лекціях у Київському інституті театрального мистецтва ім. Карпенка-Карого нам розповідали, що вертеп — це лялькова вистава, ляльковий театр, який розвинувся в Україні на межі XVI—XVII століть. Мене це дивувало, бо ніяких ляльок у нас не було, ролі виконували живі люди. Такий «живий» різдвяний вертеп відродився чи, може, зародився на Західній Україні, зокрема на Покутті, десь у 20—30-их роках XX століття під егідою «Просвіти». Виходить, що я вже тоді був просвітянином.

— **А формально відколи в товаристві «Просвіта»?**

— Формально в «Просвіті» я з 1989 року, як тільки виникло товариство української мови ім. Т. Шевченка. Як режисер я розробляв сценарний хід презентації товариства, що відбулася в розкішній мармуровій залі Чернівецького державного університету. Згодом очолив мистецьку секцію.

— **Які були перші кроки Вашого товариства?**

— Першим головою товариства став тоді доктор фізико-математичних наук, професор Гавалешко. Збиралися, говорили дуже солідні люди, але належного розголосу товариство не мало, бо ЗМІ мовчали, ігнорували. Як зворохобити місто, область? Думав я і придумав.

Коли нашого вчителя, Степана Гаврилюка, заарештували й дали 25 років ГУЛАГу, писати п'єси для різдвяного вертепу довелося мені. Навіть для сусідніх сіл на замовлення писав.

Після знаменитого першого фестивалю «Червона рута» в Чернівцях влада поширювала в пресі чулки, що фестиваль не вдався і наших аматорів недооцінили. Але ж вони виступали на різних сценах у різних номінаціях і ніхто їх усіх разом не бачив. Я вирішив зібрати всіх у театрі під егідою нашого товариства, однак влада почала перешкоджати. Вигадали, ніби в театрі потрібно зробити ремонт сцени саме того вечора, тому пропонували концерт відкласти на кілька тижнів, або ж перенести його в актовий зал університету, де справді йшов ремонт, приміщення не опалювалося, а було вже холодно. Ні відкладати,

ні переносити концерт я не погоджувався, а в останній день (квитки були вже розповсюджені повністю) заявив: якщо концерт зірветься, я за наслідки не відповідаю.

Начальство тоді боялося мітингів і в останній момент концерт дозволили. Тоді про вечір написали в газетах і не заборонили нам наступних, на яких уже були й національні прапори, стрілецькі та повстанські пісні, виступали не тільки буковинці, а й аматори з сусідніх областей — Івано-Франківської, Тернопільської, Хмельницької. Мені, як головному

Відомий на Буковині й Прикарпатті режисер, журналіст, літератор Василь СЕЛЕЗІНКА — чи не найактивніший у минулому й нині просвітянин. Уродженець с. Спас Коломийського району, розвиває тему духовного збагачення, черпає наснагу в спілкуванні з прекрасним. Своєю телепрограмою «Сяйво» в 60-их роках він запаливав аматорів до творчості, виявляв обдарованих людей, пропагував

режисерів телебачення, запросити їх тоді було дуже просто, мене знали в усьому регіоні. Я був і організатором, і режисером, і ведучим тих вечорів, на яких глядачі стояли навіть попід стінами.

— **Чому Вас знали в усьому регіоні?**

— Ще з весни 1967 року була на Чернівецькому ТБ передача «Сяйво», яку глядачі пам'ятають і згадують добрим словом і досі. Повна її назва — «Сільський телевізійний палац культури «Сяйво». То була дуже вдала форма для наповнення найрізноманітнішим змістом, бо складалася вона з багатьох блоків. Передача завжди йшла в один і той же день (в останню середу місяця), в один і той же час — о 21 годині й тривала 3—4 години — винятково українською мовою. За 13 років існування жодного разу не зірвалася і не була перенесена на інший день. Листів-відгуків на кожну передачу надходило тисячу—півтори. Я їх перечитував, витрачаючи на це свої вихідні, не одержуючи за це жодної копійки. Кожної наступної передачі робив огляд пошти «Сяйва», який тривав навіть по 20 хвилин. Цим я й запам'ятався глядачам. Коли були якісь критичні зауваження, я ніколи їх не обминав і не приховував, навіть якщо вони не стосувалися безпосередньо «Сяйва». Тому чернівецька студія була єдиною, на яку тоді не надходило скарг до Києва. Там дивувалися: «Чому? Що ви робите з глядачами?»

Аж під кінець 70-их років партія докумекала, що «Сяйво» йде врозріз із її бажанням зробити з нас «єдиний советський народ», у якого буде «тільки один, конечно русский,

язык». Але «Сяйво» свою просвітницьку справу таки зробило, запало в душі, і хоча передача немає вже 25 років, її пам'ятають як епоху відродження. Адже диво XX століття заходило до тебе в хату і промовляло тією рідною мовою, співало рідних пісень, за які ще недавно румуни били буками, та й поляки не відставляли. Телевізорів було ще обмаль, до однієї хати збиралися цілі вулиці, кутки, щоб подивитися на ангельські гарного Івана Миколайчука, послушати авторів «Червоної руту» — Володимира Івасюка, «Черемшини» — Василя Михайлюка, пісень про Коломию — Дмитра Циганкова, про шавлію і руту — Олек-

сандра Беца з Кам'янця-Подільського. А музики з козо-басом, а танці з вихилисом, хори з усіх-усюю! Василя Зінкевича, Назарія Яремчука, Софію Ротару сприймали, як рідних, запрошували в гості. Глядачі ще тоді відчували, що «разом нас багато...» У тому була моя радість, моє щастя, хоч я не удостоєний за те ні звань, ні нагород. Працюю на телебаченні вже 42 роки, з них 32 був головним режисером. Тричі колектив подавав мою кандидатуру на звання заслуженого діяча мистецтв України. Міністри підписува-

красне слово, театральну діяльність, про що пам'ятають краєни. Сьогодні пан Василь — мовби і не йшов на заслужений відпочинок, працює ще з більшою енергією, що, власне, викликає добрий подив: залишається на висоті творчих ідей, немислимим без просвітянської праці.

Про це ми й розговорилися, зустрівшись у Чернівецькій обласній науковій бібліотеці імені Михайла Івасюка.

ли документи, та вони, полегавши з рік в Адміністрації Президента, поверталися назад, як «застарілі».

— **Як Ви повернули на екран колядки і щедрівки, заборонені владою?**

— Новорічні програми «Сяйва» обов'язково починали з різдвяної колядки, хоча там замість «син Божий» співали «рік новий народився». Урочистості від того не зменшувалося, святість не зникла. І раптом — керівна вказівка телетайпом про те, що колядки й щедрівки використовувати в телепередачах заборонено. То були чорні для української мови і культури 70-ті роки.

Десь наприкінці, здається, 1977 року зустрів я художнього керівника Буковинського ансамблю пісні й танцю Андрія Кушніренка. «Запрошує нас, — каже він, — на фестиваль у Москву і сказали приготувати якийсь «зміний номер». Оце ходжу тепер і мучуся: який «зміний номер»? Я дивлюся на нього та й думаю, чи він часом не прикидається? Урешті кажу: «Колядки і щедрівки — хіба не зимовий номер?» Кушніренко аж ахнув: «Як це я не додумався! Допоможіть зробити сценарій, бо часу зовсім мало залишилося». — «З однією умовою, — кажу, — що той номер чи уривок із нього ви обов'язково дасте мені в «Сяйво». Ще й кілька мелодій тут же наспівав йому для різдвяного «плесу». Про свій таємний намір не прохопився ні півсловом. Потім написав для ведучих текст, що незабаром наш ансамбль має честь виступити в Москві на сцені Кремлівського палацу з іздів, а зараз ми показуємо фрагмент того виступу. І даю колядки та щедрівки. Хто може наважитися мені це заборонити? А наступного року вже й не питав дозволу ні в кого.

— **Скільки років Ви віддали професійному театрові?**

— Якщо не рахувати років навчання в театральному інституті, то 10. Із них 7 працював у Рівненському обласному муздрамтеатрі. Працюючи ще головним режисером телебачення, з 1994 року впродовж трьох років за сумісництвом був ще й художнім керівником Чернівецького обласного муздрамтеатру ім. О. Кобилянської. За порадою письменника Михайла Івасюка (батька автора «Червоної руту») поставив тоді на сцені зовсім забутого, радше невідомого п'єсу «Лови на ловців» замовчуваного українського письменника-класика Сільвестра Яричевського, палкого просвітянина, завзятого організатора «Січей» на Буковині. Наспівав диригентів 17 музичних номерів і зробив із п'єси музичну трагікомедію. Вистава йшла з великим успіхом, про що писав і журнал «Театр і кіно».

Узяв я цей твір з двотомника, який 1977 року був надрукований українською мовою в Бухаресті, бо в Україні твори Яричевського й досі не видані.

— **Що Вас більше вабить: театр чи журналістика?**

— І те, і друге, бо писав я, грав і ставив вистави з юних літ. Я й зараз уже понад 10 років керую Літературним народним театром Будинку естетики та дозвілля Чернівців, для якого написав понад 10 п'єс та композицій. Крім театального інституту я закінчив ще й факультет журна-

Василь Селезінка (справа) чи не першим брав інтерв'ю у Володимира Івасюка

лістики Львівського держуніверситету ім. І. Франка. Коли стало можливим, почав писати про Січових стрільців та авторів їхніх пісень, про відомих людей Буковини, про козацтво, інсценував останній великий замовчуваний твір О. Кобилянської «Апостол черні». Прообразом отця Захарія для письменниці послужив уродженець мого села священник Костянтин Балицький. Усе це зібрав потім у книжці, епіграфом до якої взяв слова О. Кобилянської: «Згадуйте предків своїх, щоб історія перед вами не згасла, золоті нитки не згубить». Книжка так і називається «Золоті нитки не згубить».

Зараз працюю редактором художніх і пізнавальних програм, маю авторську телепрограму «Місто моєї любові» (почав із 1998 року), в якій розповідаю про історію Чернівців. Історію площ та вулиць, архітектурних шедеврів. 38 передач склали стільки ж розділів книги «Місто моєї любові». Завершую роботу над другою частиною. То буде мого четверта книга, а третя «Світло Цецинської гори» — це історія чернівецького державного телебачення. Уже готовий комп'ютерний набір моєї п'ятої книжки «Грабовий масаж». Це прозові та римовані фразки-придибашки, які траплялися на телебаченні, в театрі та й просто в житті. Можливо, що видам окремо драматичні твори, оскільки недавно інсценував повість Леопольда фон Захер-Мазоха «Дон Жуан з Коломиї», а казка для дітей «Пес Бровко і вовк Братко» йде в Коломийському обласному театрі.

— **Дякую за розмову, пане Василю. Ви — в розквіті творчих сил просвітянської діяльності. Хай завжди сяйво Вашої душі приносить усім радість, а Всевишній дарує многая літа во славу Українського храму Краси!**

● Спілкувався
Василь РЯБИЙ,
член Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка, м. Коломия

ІСТОРІЯ «ПРОСВІТИ»

МИНУЛЕ СЛАВНЕ...

У Тернополі видано книгу «Нариси з історії села Мшанець» Данила Сивицького. Автор зокрема висвітлює історію діяльності «Просвіти» в цьому селі, що в Тербовлянському районі на Тернопільщині. Описує, в яких умовах засновували «Просвіту». Після відміни кріпацтва чимало людей ставали завсідниками корчми й пропивали власні наділи. Щоб нація зовсім не zdeградувала, передові люди того часу створили товариство «Просвіта». У 1870 році з почину «Просвіти» розпочалася широка акція проти пияцтва. Провід у ній вело духовенство.

У 1875 році парафіяльним священником у Мшанці став о. Кирило Лукасевич. 25 липня того ж року він заснував товариство тверезості. При церкві були створені товариства: чоловіче, жіноче, «Товариство Апостольської Молитви».

Засновниками «Просвіти» у Мшанці стали господарі, які були на чільному місці в церковних товариствах, складали пожертви на їхнє створення. Установчі збори відбулися 23 січня 1899 року. Головою обрано о. Кирила Лукасевича. Сходилися щонеділі й на свята, читали газети, журнали. Товариство передплачувало часописи «Гайдамаки», «Свобода», «Діло». Була заснована книгозбірня. Громадські організації викоренили пияцтво в селі. Тепер молоді й здорові сили гуртувалися навколо «Просвіти». 1906 року о. Кирило Лукасевич заснував у селі спортивне-пожежне товариство «Сокіл».

Великого розвитку набули сільські осередки «Просвіти» після 1906 року, коли в Тербовлі поставила філія «Просвіти», що почала піклуватися про читальні, допомагала порадами й захищала юридично.

Наприкінці 1906 року керівництво філії кинуло всі сили на підготовку до виборів. У 1907 році депутатом від Тербовлянського округу пройшов Олександр Колесса, брат всесвітньо відомого українського фольклориста-музикознавця, композитора й літературознавця Філарета Колесси.

Протягом 1907—1908 років членами товариства «Просвіти» стає майже все українське населення села. Виникає нагальна потреба в спорудженні власного читального дому. 18 травня 1909 року закладено й освячено наріжний камінь нової споруди. На будівництві працювала вся сільська молодь. Через два роки читальний дім прийняв відвідувачів.

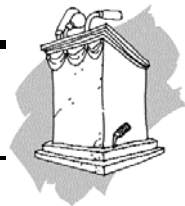
Під час Першої світової війни діяльність «Просвіти» припинилася. У читальні перебували спочатку російські, а потім австрійські солдати.

Отець Кирило Лукасевич помер у 1912 році. У 1921 році на парафію прийшов о. Ілля Кливак. Він взявся за відновлення організації «Просвіта», «Сокіл», «Союз українців», аматорського театального гуртка, а також кооперативу «Надія» та позикової каси. У 1935 році збудували театральну залу.

1939 року, з приходом радянських військ, «Просвіту» закрили. Під час війни вона відновила свою діяльність. Але повернулися радянські війська, і «Просвіту» знову заборонили.

У незалежній Україні товариство займалося відзначенням народних свят, на місці крівки в урочищі Валигори, де загинули оунівці, стараннями «Просвіти» споруджено хрест. Та Данило Сивицький із сумом зауважує, що нині «Просвіта» у Мшанці припинила своє існування.

● **Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ**

СТРАТЕГІЧНІ ІНТЕРЕСИ

— **Ви корінний виходець із придністровських земель?**

— Ні, однак проживаючи в Придністров'ї понад 40 років, вже не певен, що Хмельниччина, де я народився (в Кам'янці-Подільському), рідніша мені, ніж моя нинішня Батьківщина.

— **Скільки ж українців у Придністров'ї?**

— Річ у тім, що радянські статистичні дані не відповідають дійсності. Коли в Придністров'ї стояла радянська 14 армія, тобто величезний контингент військовослужбовців зі своїми сім'ями, то мали велику частку росіян. Сьогодні від цієї армії залишилася десята чи навіть менша частина. Створення Придністровської держави багатьох людей повернуло до власного коріння, до усвідомлення себе українцем. Нещодавно ми провели перепис населення, та його результати ще не опрацьовані. Вважаємо, що українців у Придністров'ї 35–40 %.

— **Яксь держава визнала нас сьогодні Придністровську Республіку?**

— У міжнародному праві — жодна країна. Ми вважаємо, що це тимчасово. Колись Радянський Союз теж довго не визнавали, але потім змушені були визнати, хоча аналогія тут не зовсім доречна. Ближче порівняння — колишня Югославія, яка розпалася на багато державних утворень... Визнання залежить і від геополітичних процесів у світі, й зокрема в Європі. На жаль, сьогодні маємо політику подвійних стандартів. Коли когось вигідно навіть розпрошити країну й зробити нові державні утворення, то це роблять, як у Югославії. На мою думку, головне — не у визнанні Придністров'я, а в тому, чому воно взагалі постало? У 1924 році штучно створена Придністровська Молдавська Автономна Республіка в складі України. Чому штучно? Бо молдаван тоді проживало в Придністров'ї 8,5 %, українці були абсолютною більшістю. Сталін на це пішов, аби пізніше приєднати до Союзу Бессарабію, що й зробив у 1940 р. Після цього мільйони українців опинилися за межами Батьківщини, і ніхто жодних референдумів не проводив. Я особисто, як і більшість мешканців Придністров'я, вважаю, що наше місце там, де ми й були, — в Україні. Як на мене, Молдова поступово прямує до Румунії. Справа тільки в часі. Так само Придністров'я має прямувати до України.

— **Сьогодні Придністровська Республіка — самодостатня держава?**

— Якби нам не заважали, то була б самодостатньою. Немає

жодного року, щоб не було нової блокади з боку Молдови. Зараз блокада митна, тобто перешкоджають нам експортувати товар за межі країни. На жаль, територія маленька, немає ні копалин, ні енергоносіїв. Для того, щоб вижити, ми повинні свою продукцію продати іншим країнам, тобто

кілька разів. До нас українські товари йдуть узагалі без митних зборів — це свідомо наша політика.

— **Цією торгівлею Ви себе повністю забезпечуєте?**

— Так. Нам як незвіданій країні ніхто не надає жодної допомоги й кредитів, тому розраховуємо на власні сили.

ПРИДНІСТРОВ'Я — БІЛА ПЛЯМА НА МАПІ ЄВРОПИ?

Володимир Лукич БОДНАР — депутат Верховної Ради Придністров'я всіх скликань, голова Комітету з питань безпеки й оборони Верховної Ради Придністровської Республіки. Окрім того, він також голова організаційного комітету зі створення нової громадської організації в Придністров'ї, попередньо названої “Конгрес української інтелігенції Придністров'я “Просвіта” імені Тараса Шевченка”. Наша розмова з паном Володимиром — про невизнану ніким Придністровську Республіку та участь України в розв'язанні Придністровського конфлікту.

торгувати з усім світом — з Україною, Росією, тією ж Молдовою, Францією, Сполученими Штатами, Польщею. Для того, щоб ми це робили, треба легітимізувати наш товар на міжнародному ринку. Оскільки ми — невизнана країна, то користувалися молдовськими реквізитами. Сьогодні Молдова забрала в нас митні печатки і, по суті, заблокувала експорт нашого товару. Взагалі блокад було безліч: банківська, інформаційна, фінансова — не варто й перераховувати. Нас поставили в такі умови, що відбулася мобілізація громади. У радянські часи в нас розміщувалося багато високотехнологічних промислових підприємств дуже важливого значення. Коли Союз розпався, ми перевели їх на виробництво мирної продукції. І це дало нам можливість вижити.

— **Що експортує Придністров'я?**

— Наприклад, метал: у нас є металургійний комбінат у Рибниці, один із найпотужніших у Європі. Є цементно-шиферний комбінат, є багато підприємств, що виробляють продукцію електротехнічного напрямку, яка колись йшла на військові потреби. Є підприємства, які працюють суто на експорт. Наші товари надходять до 78 країн.

— **Куди надходить основна частина продукції?**

— Більша частина йшла в Росію, але в останні роки вектори змінюються й зараз в Росію надходить не більше 25 % продукції. Посилюється український напрямок (близько 30 % експортованої продукції) і особливо — європейський. Протягом останніх двох років товарообіг України та Придністров'я виріс у

— **Росія вам не допомагає?**

— Ні. Ми отримуємо звітні газ, але за нього мусимо розраховуватися. Маємо борги за газ, але вони є і в Україні, і в Молдові. Безкоштовно нам ніхто нічого не дає. Намагаємося залучити інвесторів, аби розвивати сільське господарство та інші галузі, але невизнаність перешкоджає.

— **Влада Придністров'я повністю контролює ситуацію в країні?**

— Абсолютно. У нас діє власна Конституція і закони, прийняті придністровською Верховною Радою. Є власна фінансова система: свої гроші, банки (зокрема й Державний), армія, прикордонники, міліція.

— **Виникають конфлікти між різними етнічними групами?**

— Найбільше досягнення маленького Придністров'я, — ми не маємо жодних конфліктів, хоча навколо нас таких було чимало — і в Молдові, і в Середній Азії, і на Кавказі. Цим ми трималися і вижили. Усі національності працюють на Придністровську Республіку, в тому числі й молдавани.

— **У створенні Придністровської Республіки була геополітично зацікавлена Москва. Про це свідчать і дії російської армії, яка захищала самопроголошену державу.**

— Я не знаю юридично підтверджених фактів того, що за створенням нашої Республіки стояла Москва. Я особисто був одним із тих українців, які очолювали рух зі створення Придністровської Республіки. Я очолював Об'єднану Раду трудових колективів в одному з районів, організовував людей на

боротьбу за створення такої держави. Ми запитали себе: чому ми на українській землі маємо жити в Молдові, говорити й читати румунською мовою? Можливо, було сприяння чиновників Радянського Союзу, бо Придністров'я створювалося ще тоді. Ще був Горбачов, фактично існувала стара радян-

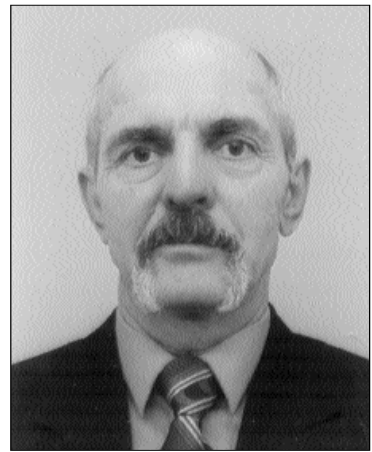
старіє, виходить із ладу. Частину переробили, частину знищили, частина залишається на складах. Багато цінних речей Росія просто вивезла, багато чого знищила. Так, у Придністров'ї порізали всі танки, бронетранспортери, гармати, важкі кулемети, — вся важка зброя знищена.

— **Чому Ви не віддасте Росії решту озброєнь, аби вона вивела свій контингент?**

— За ці роки назбиралася чимала сума боргів за газ перед Росією. Ми завжди вважали, що ці борги перекриються саме згаданим військовим майном. Сподівалися, що те, що Росія вивозить із Придністров'я, зарахується як наша сплата боргів. З іншого боку, є думка, що доки в нас є ця зброя, доти з нами більш-менш рахуються, є зацікавленість до нас. Інакше Молдова може знову нав'язати силовий конфлікт. А війна — це війна. Ми під час попереднього конфлікту втратили близько тисячі осіб, близько 3 тисяч поранених, сотні людей зникли безвісти. Хоча Молдова приховує число жертв з їхнього боку, але останні публікації свідчать, що в них загинуло близько трьох-чотирьох тисяч осіб. Сьогодні війна вже буде на іншому рівні. З іншого боку, Росія геополітично зацікавлена у своїй присутності в Придністров'ї. Важливо, щоб Україна та Росія домовилися щодо свого бачення розв'язання конфлікту.

— **Є ознаки, що війна між Придністров'ям і Молдовою можлива?**

— Так. Уже кілька років не йде переговорний процес. Єдиний орган, який працює, — це Об'єднана контрольна комісія в складі представників Придністров'я, Росії і Молдови (я — співголова комісії), тобто миротворчий процес ще якось відбувається. У цій комісії я працюю з 1992 року й знаю, що без участі Росії та України війна може спалахнути. І тут не виграє жодна сторона. Ні Молдова, ні Придністров'я не можуть серйозно воятувати. Тому в нас єдиний шлях — мирний, тобто переговори й компроміс. На жаль, сьогодні Молдова відмовилася від переговорів. Можливо, воля Президента України Віктора Ющенка, який заявив, що Україна має свій варіант вирішення конфлікту, позитивно вплине на ситуацію. Сьогодні в Придністров'ї сотні тисяч українців і 70 тисяч громадян України. Влада України має з цим рахуватися. Україна не зацікавлена в конфліктах на її кордонах. До того ж вона, згідно з Меморандумом 1997 р., є країною-гарантом миру в регіоні. Хоча, на відміну від Росії, не має там миротворчого контингенту (аж 10 військових спостерігачів).

ська система, а ми вже почали боротьбу у відповідь на войовничий прорумунський націоналізм у Молдові, яка вже, по суті, поглинена Румунією. Українці, росіяни й молдавани Придністров'я об'єдналися, щоб захистити свої права, зокрема право не бути асимільованими румунами.

— **Усе ж держава творилася воєнними діями, зокрема й російської армії.**

— Наша держава виникла не в 1992 році, коли була війна, а ще в 1989 році. І спочатку російська армія нікуди не втручалася, бо не могла робити цього за радянської влади. Вже багато років немає 14 армії...

— **Якісь військовослужбовці все ж залишилися.**

— Сьогодні в нас близько 1500 російських вояків, які охороняють величезні склади військового обладнання. Росія вважає, що це її арсенали та її територія. Це питання знаходиться у “підвішеному” стані. Ми наполягаємо, що ці боеприпаси й матеріальні цінності належать нам, бо містяться на нашій території, і хочемо, щоб Росія нам віддала частку майна.

— **Яка, на Вашу думку, вартість цих матеріальних цінностей?**

— На початку створення Республіки вони оцінювалися в понад 4 млрд. доларів. Сьогодні ця цифра вдвічі менша, адже озброєння

АБЗАЦОМ

КОМЮНІКЕ

Минулого тижня лідери політичних партій, що оголосили про опозицію до діючої влади, підписали комюніке про єдність опозиційних сил. Його підписали, зокрема, лідери ПСПУ Наталія Вітренко, Партії регіонів Віктор Янукович, партії “Держава” Геннадій Васильєв, партії “Нова демократія” Євген Кушнарьов. “Ми заявляємо про нашу принципову домовленість про утворення широкої коаліції опозиційних сил і приступаємо до реалізації цієї мети”, — зазначається там. У документі також йдеться про репресії діючої влади, про те, що економічна політика уряду сприяє руйнуванню матеріального виробництва в Україні, внутрішнього ринку й дискримінації вітчизняного товаровиробника, як і те, що “поспішне втягування України в НАТО та СОТ, фактична відмова від розвитку ЄЄП — усе це суперечить національним інтересам”. Характерно, що представники опозиційної СДПУ (о) не підписали комюніке.

НОВИЙ ГУБЕРНАТОР

Президент України Віктор Ющенко під час візиту в Дніпропетровську область представив нового голову облдержадміністрації Юрія Єханурова. Президент України нищівно розкритикував діяльність чиновників. За його словами, на сьогодні в регіоні близько 60 тисяч безробітних, низькі соціальні виплати. “Своїм мовчанням і пасивністю ви забрали кілька мільярдів доларів у простих людей. Я не можу прийняти такої політики. Я не хочу йти на персональні виклики, але хочу згадати про персональну совість кожного з вас”, — звернувся Ющенко до присутнього в залі чиновництва. Він зазначив, що майже у кожній сфері були великі зловживання та розкрадання, й по багатьох справах іде слідство. Представляючи Юрія Єханурова, Президент заявив, що “він — перевірений чоловік. У тій ситуації, що склалася у Дніпропетровську, він — хороший компроміс”.

Ющенко торкнувся й нинішнього стану економіки України та зазначив, що хоча на митницях стали

красти менше (утричі зросли надходження з митниць) і надходження до бюджету зросли на 61 %, але ВВП падає, інфляція більше 4 %. “Країна в парадоксі!” — зазначив Президент.

ХТО ПРОВOKУЄ ВІДСТАВКУ ТИМОШЕНКО?

Прем'єр-міністр України Юлія Тимошенко, в зв'язку з дорученням Президента України Віктора Ющенка, де йдеться про великий обсяг весняно-польових робіт, а також невідкладне розв'язання проблем на ринку нафтопродуктів, перенесла візит до Російської Федерації, раніше запланований на 15–16 квітня 2005 р. Неофіційною ж причиною відміни візиту стала заява Генпрокурора Росії про те, що Юлія Тимошенко й надалі перебуває в розшуку Інтерполу, через що виник навіть прихований дипломатичний скандал. Цікаво, що після цього в російських і деяких українських ЗМІ з'явилася інформація про конфлікт між Ющенкою і Тимошенко, за яким начебто буде відставка останньої. Сама пані Юлія прокоментувала це

так: “Чутки про мою можливу відставку з посади Глави Уряду — це лише банальна інформаційна провокація... В Україні є політики, які продукують міфи в мас-медіа, а потім самі ж їх і читають задля власної втіхи. Та це, скоріш, проблема цих політиків та їхніх психіатрів, а не проблеми мої чи Уряду. Ми з Президентом України Віктором Ющенком — назавжди єдина команда. І наша політична єдність не підвладна жодним провокаціям”... Попри все Москву відвідає секретар Ради національної безпеки і оборони Петро Порошенко, який обговорює питання інституалізації українсько-російської комісії на найвищому рівні.

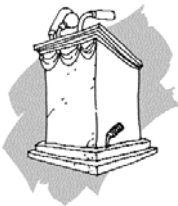
АДМІНІСТРАТИВНА РЕФОРМА

13 квітня віце-прем'єр-міністр Роман Безсмертний на засіданні парламентського Комітету з питань державного будівництва та місцевого самоврядування представив законопроект “Про територіальний устрій”. Він зазначив, що “законопроект “Про територіальний устрій”

— це частина плану заходів щодо здійснення адміністративної й адміністративно-територіальної реформ, це реалізація урядової програми “Назустріч людям” у частині цих реформ”. Пан Безсмертний вважає, що “законопроект 3207-1 щодо змін до Конституції не дає можливості повною мірою реалізувати місцеве самоврядування в Україні”. Тому “необхідно піти на ліквідацію районних державних адміністрацій і надання обласним державним адміністраціям функцій префектури”, а “носіями реальної влади на місцях мають стати виконкоми рад”.

З іншого боку, адміністративна реформа від пана Безсмертного викликала чималий резонанс у суспільстві, адже пропонується, по суті, змінити адміністративний поділ України, перемістити кордони областей (деякі області можуть взагалі зникнути чи з'явитися нові), створити міста-регіони (де мешканців понад мільйон) й перенести обласні й районні центри.

● Сторінку підготував
Олександр СОЛОНЕЦЬ

МОВА ВЛАДИ

— **Ваша заява про роздержавлення ЗМІ багатьма сприйнялася як вирок: мовляв, газети закриють, їхні колективи опиняться на вулиці.**

— Нічого нового не скажу: буде дворічна програма, протягом першого року — в експериментальному режимі. Гадаю, найближчим часом комунальні медіа підпишуть редакційні угоди з засновниками. Ми подивимось, що потрібно, аби вони могли жити без засновників. Треба буде безкоштовно передати їм приміщення редакцій, усе інше. Я не бачу тут проблеми. У цьогорічному бюджеті все одно передбачено фінансування державних ЗМІ і на рівні обласному, і на районному. Зараз хочемо його мінімізувати завдяки скороченню витрат на різні відомчі “листки”, міністерські журнали тощо. Наступного року розпочнеться етап, коли обласна адміністрація не буде засновником видання, буде або угода про співпрацю, висвітлення діяльності, або інша форма. Районні газети в цьому списку останні, тут зміни будуть, можливо, аж через два роки. Поки що аналіз показує, що там немає ні серйозного рекламного ринку, ні інших можливостей, щоб функціонувати без районного бюджету. Хоча в тих районах, де головні редак-

тори активно працюють, вони спокійно живуть за рахунок передплати і фінансування з місцевого бюджету складає 5—10 %.

Інша справа, що редактори державних газет переважно звикли служити будь-якому губернатору —

наглядову раду, 50 на 50 від громадськості й влади, друге — публічне підписання редакційної угоди між керівниками НТКУ та журналістським колективом, третя позиція стосується зміни статусу національної компанії, яка стане держав-

політиків, які “працюють” із Президентом, і з губернаторами, говорять про те, що позбавляємо діючу владу інструменту впливу. Але в уряді є чітка позиція, — йти шляхом суспільного мовлення. Досвід показує: краще різні точки зору на

мовні газети, загальний наклад яких дуже малий. Треба це робити засобами нормальної конкуренції, якщо йдеться про друковані ЗМІ. Попередні спроби фінансово підтримувати українську газету, а не російську, тільки створювали конфліктну ситуацію.

Є інша проблема — російські газети, що виходять під брендами “в Україні”. Тут потрібно думати про систему якщо не перереєстрації, то розуміння того, як вони повинні діяти. Є видання, де половина матеріалів про Україну, є — де їх 10 %, а 90 % — про Росію. Це суперечить законодавству. Російські видання в Україні — це те, що можна регулювати. В інших випадках — лише засоби конкуренції і професійності.

Легше працювати з телебаченням і радіо. Там дуже чіткі вимоги, коли видається ліцензія, йдеться навіть не про Закон про мову, а про їхні зобов’язання. Я вже проводив нараду з 21-єю FM-радіостанцією. Вони розуміють, що не виконують чинного законодавства. Запропонував Національній Раді змінити формулу видачі ліцензій, — щоб чітко сформулювати не тільки кількість власного продукту в ефірі. Тут є інструменти активного й ретельного контролю.

● **Людмила ПУСТЕЛЬНИК,**
журнал “Україна”

ЗМІСТ І ФОРМА СУСПІЛЬНИХ ЗМІ

Вице-прем’єр Микола ТОМЕНКО — про роздержавлення преси й не тільки

чи “блакитному”, чи “помаранчево-му”. На жаль, на ринку друкованих ЗМІ вони неспроможні конкурувати.

— **А державне телебачення?**

— Стартуємо з Першого Національного. Перше рішення — про

ним підприємством. Журналісти втратять статус держслужбовців і, нарешті, стануть журналістами, це дасть можливість платити їм нормальні гроші, а не державні зарплатні, як раніше. Це буде державне підприємство з більшою свободою дій. Сподіваюся, що наприкінці року ми вийдемо на те, що керівник НТКУ буде призначатися не Президентом, а Наглядовою радою. Така ж формула — щодо обласних телерадіокомпаній. Цей рік — час перших кроків до суспільного телебачення. Під суспільним мається на увазі не форма власності, — вона залишається державною, — а управлінська модель і зміст: освіта, культура, інформація тощо.

— **Наближення парламентських виборів не стане на перешкоді роздержавленню?**

— Це найбільша проблема, яка створює труднощі. У нас багато

Першому Національному, ніж тупа пропаганда діючої влади. Парламентські вибори не зупинять процесу трансформації.

— **Як щодо українізації? Ні для кого не таємниця, що левова частка наших друкованих ЗМІ — російськомовні.**

— Немає правових шляхів, аби змусити видавати російськомовну газету українською. Та це й не допоможе поширенню української мови.

— **Йдеться про те, що на ринок приходять нові видавці, знаючи про відому тенденцію. Чому б не заохотити їх видавати ЗМІ українською?**

— Як заохотити?

— **Наразі не знаю.**

— І я не знаю. Не можна робити українську мову популярною гаслами депутатів. Або з держбюджету підтримувати українсько-

НОВА ОПОЗИЦІЯ

Оригінально й скандально презентували нове громадське об’єднання “Опозиційна Україна” його лідери — на диво молоді особи Олександр Михайлусь (Президент об’єднання), Анатолій Гураль (директор юридичного департаменту) й Тетяна Ткачук (прес-секретар). Нова опозиційна структура (наразі близько 1300 членів) уже провела установчий з’їзд і подає документи на реєстрацію. Щоправда, характер і настрої заяв її керівників практично переконали журналістів, що навколо “Опозиційної України” розпалюються неабиякі пристрасті й можливість її реєстрації доволі сумнівна. Вже перший вихід новоявленого президента “Опозиційної України” пана Михайлуса в публічний інформаційний простір заінтригував: молодий чоловік (в політиці з 2003 року як помічник-юрист народного депутата Бориса Беспалого) показав закрити чорну папку, де, за його словами, “знаходяться документи за підписом Ющенка-прем’єра, Ющенка-голови Нацбанку України, Ющенка-Президента про перерахування за межі нашої держави коштів на величезні суми”. Як стверджує пан Михайлусь, ці всі гроші пішли в офшори: “Наведу тільки один факт: було перераховано 1,2 млрд. доларів США до одного з литовських банків, потім ця сума пішла до офшору на Кубі, й далі доля цих грошей невідома”. Думку про те, що організація виконує замовлення опозиції типу Януковича—Медведчука з продукування й розповсюдження компромату на діючу владу перед парламентськими виборами 2006 року, О. Михайлусь спростував. “Ми не маємо наміру підтримувати жодну політичну силу на виборах 2006 року, ми не напроцьовуємо електорат для когось... Сьогоднішня опозиція — Партія регіонів, Вітренко й таке інше — це не опозиція, це мафіозно-олігархічні клани”. Коли ж мова зайшла за Бориса Колесникова, він став аж надто емоційним: “Пан Колесников — це покидьок. Прошу процитувати. Рекетиром та іншим шурмам не місце при владі. Ми будемо тією кішкою, яка заганятиме цих шурвів на своє місце й змушуватиме виконувати закони, а не займатися рекетом і здирництвом”. Щод-

до мети діяльності “Опозиційної України”, О. Михайлусь зазначив, що це захист прав мешканців України. Унікальність організації, за його словами, в тому, що жодна інша політична структура не має Департаменту юридичного забезпечення та правової допомоги населенню, який би де факто в судах захищав інтереси людей. “І поки людина не буде захищена, поки не

«Я НІЧОГО НЕ БОЮСЬ, БО... МИХАЙЛУСЬ»

будуть пройдені всі інстанції судочинства, українські та європейські, ми її не залишимо, пообіцяв Президент “Опозиційної України”. Крім того, активісти будуть проводити щоденний моніторинг діяльності уряду й доводити інформацію до громадськості. Тому що після Помаранчевої революції практично нічого не змінилося, наголосив він, оприлюднюючи пакки звернень громадян стосовно порушення їхніх прав. Молодий політик нещадно громив і народних депутатів, зокрема Бориса Беспалого (який відмовляється приймати звернення громадян, “оскільки вони не проживають в його виборчому окрузі”), і чиновників столичних райдержадміністрацій, і прокуратуру, й Секретаріат Президента. Йшлося і про перешкоджання інвестору збудувати лікарню на лівому березі Києва, про сексуальні домагання, коли злочинця прикриває прокуратура, про незаконні дії щодо представників середнього бізнесу...

“Начебто ми боролися, і я бо-

представники “Нашої України”, в тому числі депутати А. Шкіль, С. Терехін, намагалися зайти в клуб, де начебто фальшували виборчі бюлетені й заяви, й мали невеличку сутичку з правоохоронцями. Утім, “кримінальне” минуло пана Михайлуса цим не вичерпується. Він зізнався, що “був засуджений за статтею 189 (ч. 3) Кримінального Кодексу України — вимагання. “Але, я підкреслюю, це було при кучмізмі, і зараз я буду домагатися, щоб моя справа була переглянута вже новою, демократичною владою. І якщо демократична судовою владою визнає мене винним, я готовий піти знову в місця позбавлення волі. Я не винен. Я тоді захищаю свого отця: хотів добитися того, щоб він одримав групу інвалідності в пана Діденка, голови комісії. І цей Діденко, видаючи посвідчення прокурору, суддям про те, що вони є потерпілими від ЧАЕС, сфальсифікував справу щодо мене”. І це ще не все. Сьогодні пан Михайлусь проходить по ще одній справі. Нещодавно він як довірена особа підприємця,

права якого захищає, завітав до першого заступника голови райдержадміністрації Дарницького району й виклав свої факти. Той сказав: “Так, я Вас прийму, почекайте”.

“Я чекав півтори години, потім мені сказали, що він зі мною не розмовлятиме. Я зайшов до його кабінету й попросив пояснити, чому він не хоче зі мною спілкуватися. Він сказав: “Я з бидлом не спілкуюся”. Тобто мене він вважає бидлом, а я — громадянин України. Я йому сказав, що бидло не я, а він сам. Він викликав міліцію, яка запроотувала, що я вже скоїв адмінпорушення, коли його образив. А де ж презумпція невинності, де свідки, де судове розслідування? Чому мене не ознайомили з моїми правами під час затримання?” — апелював до журналістів лідер “Опозиційної України”.

І на цьому переслідування молодого опозиціонера не закінчилися. Після того, як він брав участь в акціях протесту біля столичної міськдержадміністрації, Олександр помітив, що за ним стежать. Одразу після звернення до район-

● **Олександр СОЛОНЕЦЬ**

РЕФЕРЕНДУМ: ЗА І ПРОТИ

Державний секретар Олександр Зінченко в Українській академії політичних наук заявив про необхідність проведення референдуму з питання доцільності політреформи. На думку держсекретаря, ці зміни недосконалі, й підкреслив, що відтепер референдуми будуть чесними, на відміну від референдуму 2000 року. У свою чергу, фракція Соціалістичної партії України заявила, що СПУ вважає заяву Прем’єр-міністра й державного секретаря щодо проведення референдуму з питання конституційної реформи “ударом демократії в спину, шантажем громадської думки і відкритим до авторитарної системи влади”. Член СПУ Іван Бокий також сказав, що такі заяви — спроби “антидемократичного реваншу”.

● **“СП”**

У КРИМУ НАМЕТІ

Кримські татари захопили в бухті Капсель територію дитячого табору підводного плавання “Шельф”. На думку учасників акції, в якій бере участь 8 місцевих депутатів, приватний підприємець — директор “Шельфа” використовує землю незаконно, розпоряджається нею без документів передачі.

Майже вся територія околиць Судака перетворилась у наметове містечко, де окрім кримських татар, під різними прапорами стали табором громади судакських козаків, вірмен, греків і німців. Вони заявили про намір збудувати етнічні села біля господарства “Ветеран”. Усі звинувачують місцеву владу в зволіканні з оформленням документів на виділення землі.

Міський голова Судака заявив: “Місто свій земельний ресурс вичерпало”. Міська влада подала документи в український парламент із проханням розширити кордони міста. Але ж узбережжя “не розшириш”. Сотка узбережжя нині тут коштує від трьох тисяч доларів, третину виділені раніше земель виставлено на продаж. Якщо за тиждень-два “гарячі голови не охолонуть”, є загроза зриву курортного сезону.

...У той же час мітингують у Сімферополі, Алушті, Гурзуфі, Керчі та Ялті.

● **Віктор ХОМЕНКО**

РЕФЛЕКСІЇ

Олександр Птащенко (донедавна голова, а нині — член Ради Одеського обласного об'єднання):

— «Просвіта» зможе виконувати свою статутну діяльність лише в тому разі, якщо в організації буде широко представлена інтелігенція. У тому числі викладачі вчз і шкіл. Зараз цього немає.

Для того, щоб це було, треба зменшити політизацію «Просвіти». Звичайно, «Просвіта» не може стояти осторонь політичної роботи. Але не повинна надмірно в неї ангажуватися. Зараз робота «Просвіти» надмірно заполітизована, це відштовхує інтелігенцію від власне просвітницької діяльності.

Другий момент: треба внести у Статут «Просвіти» ту норму членських внесків, яка записана в Положенні про обласне об'єднання, тобто замість 5 гривень на квартал слід вносити до 1,1 гривні на місяць.

Павло Чучка (професор, почесний голова Закарпатського обласного об'єднання «Просвіти»):

— Передовсім, хочу щиро побажати учасникам VII з'їзду успішної роботи і щоб їхні рішення були ефективними. Аби вони сприяли активізації практичної роботи у просвітницьких осередках.

Пропоную винести на розгляд з'їзду «Просвіти» деякі засадничі проблеми й поставити їх як завдання для обов'язкового нагального розв'язання:

1. Домогтися за участю адміністрацій відповідного рівня створення нормальних умов роботи для обласних, районних правлінь і низових осередків «Просвіти». Марно в нинішніх умовах сподіватися на авторитет будь-якої організації, якщо вона не має свого приміщення, офісу.

Наприклад, у нас, на Закарпатті, поряд із такими організаціями, як «Русский дом», Угор-

«Просвіта» Херсонщини святкує день писемності

ЩО Б ВИ ХОТІЛИ ВИНЕСТИ на трибуну VII з'їзду «Просвіти»?

Із цим запитанням ми звернулися до провідних діячів просвітянського руху. Нижче подаємо їхні відповіді.

ське культурне товариство чи «Матика словацька» ми — ніби жебраки, бо вони мають приміщення, а ми — ні. Хоча вони — представники нацменшин, а ми — титульна нація. Вони мають офісну техніку, бібліотеки, зали для зібрань і концертів, а ми — нічого. І це тоді, коли ми працюємо на Українську Державу, на її розбудову, на піднесення української національної свідомості. Працюємо, як у підпіллі.

Без створення належних умов для функціонування осередків, низових районних і обласних організацій «Просвіти» марно сподіватися на успіх, на довіру з боку українців,

ремлювати «Просвіту», «Пласт» та інші національно-патріотичні організації від участі в міжнародних форумах на підставі збанкрутих догм старої совєцької ідеології.

3. Підтримую пропозиції моїх колег про зменшення розміру членських внесків. Особливо для пенсіонерів.

4. Треба нам усім доб-

на авторитет у суспільстві.

2. Ми повинні вжити рішучих заходів для прийняття такого рішення на державному рівні (в тому числі із залученням Міністерства освіти), щоб керівники організацій, шкіл і вищих навчальних закладів не чинили спротиву створенню осередків «Просвіти» в навчальних, адміністративних і наукових установах освітньої та наукової галузей.

«Просвіта», наука й освіта — роблять спільну справу, отже, мають бути партнерами у спільному національному інтересі.

Це завдання державної ваги і його слід вирішувати по-державному. Інакше надалі будуть відок-

ре подумати, що слід зробити, аби широко залучити молодь у «Просвіту». Без оновлення, без омолодження наших рядів марно сподіватися на поживлення всієї роботи «Просвіти».

Валерій Другальов (заступник голови Херсонського обласного об'єднання): — Доходить до абсурду: у школі діти вчать українську, вдома розмовляють із батьками російською, а дехто пише українські диктанти російськими літерами. Треба нам братися за батьків. «Просвіта» повинна організовувати сімейні конкурси з української мови й літератури, сімейні вікторини з української мови та пісенні конкурси для російськомовних регіонів.

Василь Піпаш-Косівський (Рахівське об'єднання):

— Брак приміщень, протидія місцевої влади і відсутність молоді — це основні проблеми «Просвіти». Без їхнього вирішення «Просвіта» залишатиметься іноземним тілом в Україні.

Підготував **Євген ГОЛИБАРД**

Провідний інтелект Закарпатської «Просвіти»

Я ТАК ДУМАЮ

— Перше питання, яке запорізькі просвітяни виноситимуть на з'їзд, — це, звісно, наболіле питання фінансування організацій, бо кожній організації, яка веде активну роботу, потрібна хоч одна вільна людина в осередку, чи то на організаційну роботу, чи то на вирішення бухгалтерських питань. Звісно, цілковита більшість просвітян працює на громадських засадах. Але, на жаль, серед великої кількості гуманітаріїв, які складають ядро «Просвіти», майже немає, наприклад, волонтерів-бухгалтерів. Також, безумовно, потрібні кошти на поїздки областю, аби просвітянські заходи можна було донести до найменшого та найвіддаленішого села. З цих проблем виходить і друге питання: чи не слід уже «Просвіті» мати власні підприємства, зиск від яких забезпечував би й фінансові потреби організації? Це могли б бути, наприклад, видавничі, поліграфічні фірми. Непогоно було б, аби кожна «Просвіта» мала

ТАРАС ШЕВЧЕНКО, голова Запорізького обласного об'єднання товариства «Просвіта»:

власний книжковий кіоск, книгарню, де ми могли б розповсюджувати українську книжку. Вважаємо, що в правлінні «Просвіти» повинні бути люди, які б прямо відповідали за економічний напрям.

Основне, так би мовити, ідеологічне питання, що непокоїть усіх, — це те, що «Просвіті» саме зараз треба зайняти радикальну позицію щодо політизації мовного питання. Мовне питання на сьогодні в південних регіонах особливо важливе. Ми багато працюємо у бібліотеках, школах і в деяких випадках бачимо, що в дитячі голови іноді вчителі вже вкладають такі поняття, як «цитадель націоналізму» та інші вислови проросійських політиків. Отже, ініціюватимемо звер-

нення «Просвіти» до депутатського корпусу, до Президента, Прем'єр-міністра, до міністрів О. Білозір, М. Томенка з тим, щоб на вищому рівні було вжито заходів, які б унеможливили антиукраїнські висловлювання горе-політиків. Українську мову слід оберігати.

Працюємо ми дуже багато. Проводимо конференції щодо стану та перспектив розвитку української мови. До сімдесятиріччя голодомору в Україні провели потужну маніфестацію, щоб люди пам'ятали про цю трагічну сторінку історії українського народу. Особливу увагу приділяємо проблемі, яка почалася ще на початку дев'яностих, — це історія з публікацією моста через Хортицю. Але, на жаль, ця справа досі не вирі-

Пан Тарас завжди в центрі уваги

шена. Ще й погіршується. Бо на Хортиці вже будуються та й збудовані різноманітні «зачні місця» для українських нуворішів. Якщо так буде далі, — від Хортиці залишиться тільки назва. І про Хортицю, і про нав'язування нам пам'ятника Святославу Хороброму. Цей пам'ятник виконано одним із російських

скульпторів у якомусь античному стилі, і наш український Святослав постає у вигляді римського легіонера. Ми вже висловлювали свої думки з приводу такого «художнього» знушення над історією. Але відповіді не отримали.

Підготувала **Радміла КОРЖ**

Актив Чернівецького об'єднання об'єднує три покоління

ЧЕРНІВЦІ

На звітно-виборній конференції Чернівецького об'єднання просвітяни подякували за багаторічну працю своєму голові Вікторові Косяченку, на просвітянському рахунку якого — чудові ініціативи, зокрема видання літературно-

мистецького, педагогічно-просвітницького часопису «Українська ластівка», організація збору добровільних пожертв «На Кобзареву церкву», увічнення історичних постатей Буковини.

Головою обрано викладача Чернівецького університету ім. Ю. Федьковича Георгія Кожелянка.

У роботі конференції взяв участь, виступив і вручив відзнаки «Просвіти» голова Інспекції ВУТ «Просвіта» Ігор Голобуцький.

ВОЛИНЬ

На Волинській звітно-виборній конференції, яка відбулася в Луцьку 16 квітня 2005 року, обрано нове керівництво обласного об'єднання «Просвіта» — письменницю Надію Гуменок.

У роботі конференції взяв участь член Центрального правління, директор Видавничого центру «Просвіта» Василь Клічак.

Кращим просвітяном області вручено нагороду «Просвіти».

Обрано делегатів на VII з'їзд «Просвіти».

КРИМ

Відбулася звітно-виборна конференція Всеукраїнського об'єднання «Просвіта» ім. Т. Шевченка.

На конференції підсумовано роботу просвітян за попередні 4 роки. Окреслено завдання на перспективу, обрано делегатів на VII з'їзд «Просвіти».

Головою «Просвіти» переобрано Сергія Савченка.

ЧЕРНІГІВ

Делегати Чернігівської звітно-виборної конференції зосередилися на двох ключових проблемах. По-перше, проблема утвердження української державної мови та організаційного зміцнення й розширення мережі об'єднань «Просвіти».

На новий термін роботи переобрано головою обласної «Просвіти» Василя Чепурного.

Обрано контрольно-ревізійну інспекцію та делегатів на VII з'їзд «Просвіти».

У роботі конференції взяв участь і вручив відзнаки активістам «Просвіти» член Центрального правління «Просвіти» Іван Ющук.

ДОНЕЦЬК

Відбулася звітно-виборна конференція Донецького обласного об'єднання «Просвіта» ім. Т. Шевченка.

Головою переобрано академіка, ректора Донецького універси-

ЗВІТИ І ВИБОРИ

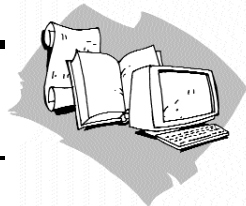

Заступник голови Донецької «Просвіти» — Марія ОЛІЙНИК

тету Володимира Шевченка.

Основна проблема, яку обговорювали делегати, — це проблема утвердження державної української мови.

Обрано делегатів на VII з'їзд «Просвіти».

— Ви вирости, вивчилися і працюєте в краї, де просвітанські традиції жили завжди. Згодом Ви активно долучилися до «Просвіти». Багато зробили як письменник, просвітянин. Словом, бачите цю роботу в часі й просторі. Хотілося б почути Ваші думки і спостереження.

— Товариство «Просвіта» (або, як його довгий час називали, «Просвіта»), було головним рушієм національно-культурного життя на галицьких землях — від початку заснування в XIX ст. і навіть після насильної ліквідації в 1939—1940 рр. Справді, просвітанські традиції тут глибоко закорінені й настільки живучі, що в часи бездержавності «Просвіта» виконувала багато функцій: виховну, ідеологічно-культурницьку, видавничу, організаційну... Вона була берегинею національної свідомості й разом із іншими громадськими об'єднаннями «Січ», «Пласт», «Сокіл», «Луг» науково-видавничою інституцією «Наукове товариство імені Тараса Шевченка» вибудувала потужну «лінію оборони» не лише перед загрозою денационалізації народу, а й перед небезпекою деморалізації, що її нав'язували та прищеплювали чужинці. «Просвіта» мала незаперечний авторитет у суспільстві.

Навіть у найвіддаленіших закутках краю, як правило, діяла модель співпраці: просвітяни, священництво, вчителство. Нерідко самі духовні пастирі були душею «Просвіти» — згадаймо батьків Богдана Лепкого і їхню діяльність на Бережанщині або подвижницькі труди священників із Теребовлянщини: Івана Волянського, Платона Карпінського, Йосипа Побережного.

Хотів би також підкреслити, що в галицьких умовах XX ст. — і до кінця 30-их рр. Товариство відіграло й важливу політичну роль у формуванні національно-патріотичної свідомості кількох поколінь, зокрема й нашого, що відродило «Просвіту» на зорі новітньої української державності.

І все ж, здається, ні я, ні багато моїх колег не зуміли використати потенціалу Товариства в нових умовах. Перешкодили об'єктивні фактори, — насамперед, бурхлива «партизація» громадського життя. А тут іще далеко наперед пророховані дії попередньої влади — відсутність просвітян на «маргінальних» позиціях або й відкрите опонування позиціям «Просвіти». Вже не кажу про внутрішні «болячки» — амбіційність «повітових лідерів», яскраву риторику замість повсякденної роботи з людьми і для людей...

— Нове слово «Просвіти» можливе? Якщо в Україні — українська влада, то чи потрібні громадські організації, які, власне, формували та обстоювали державну ідеологію?

— Спочатку — про досвід наших історичних побратимів — словаків, сербів, хорватів. «Matica slovenska» чи «Matica srbska» — сестри нашої української «Просвіти». Правда, їхня діяльність насильно (і надовго) не переривалася. І от сьогодні у Словацькій Республіці національно-освітня організація успішно працює, згуртовує словаків, розсіяних по світах, навколо програми всебічного сприяння батьківщині, популяризації словацької культури в світі. Центр інституції перебуває в м. Мартін, де розташовано грандіозний музейно-видавничий комплекс, але це не означає, що «Matica» — на узбіччі політичного й культурного життя. Навпаки, вона генерує ідеї, координує зусилля громадськості й влади, формує ідеологію держави. У Сербії — «Matica» відмовилася від політичного радикалізму, перетворившись у науково-дослідницько-видавничий центр.

Наша «Просвіта», як на мене, на сьогодні ще не перебрала на себе головних вавелів ідеологічного впливу, хоча успішно намагається орієнтувати народ у складній і заплу-

таній ситуації «ідеологічної всеєдності», витореній режимом Кучми.

«Просвіта» повинна виховувати і націю, і владу — і в цьому полягає український парадокс! Ми, просвітяни, повинні терміново випрацювати стратегію державної ідеології, обумовити її привабливість, престижність. «Просвіта» не може бути політичною партією, але вона мусить отримати право такого голосу, — щоб до нього прислухалися і Президент, і Кабмін, і Верховна Рада, щоб він гуртував і консолідував українців, котрі перебувають у будь-якому куточку планети. Отже, нова іпостась, новий статус, нове слово «Просвіти» — все це можливо вості сьогоденного дня. Потрібно стрепенутися, фактично заново перебудувати структури — від найнижчих до найвищої. «Просвіта» має відмовитися від ролі живильного середовища для любителів споминів, риторики, бездіяльного «патріотизму». Вона мусить осучаснитися, омолодитися, знайти нові підходи до кожного громадянина держави.

Будучи вчителькою і порадни-

МІСІЯ ПРОСВІТЯН — БУДИТИ СУСПІЛЬСТВО

Гість нашого видання — активний просвітянин, відомий український письменник, дипломат Роман Мар'янович ЛУБКІВСЬКИЙ.

цею, вона має пам'ятати, що її найдорожча прикмета — материнське ставлення як до світового українства, так і до національних меншин у нашій державі, відбираючи тим самим у політичних авантюристів із-поза меж України «право» втручатися в наше життя. Отже, «Просвіта» ще довго буде потрібною, більше того — необхідною...

— Національна ідея коли-небудь спрацює в Україні? Яке майбутнє «Просвіти»?

— На українську національну ідею спочатку треба попрацювати. Вона — немов зерно, для якого перед тим як посіяти, готують ґрунт, а після посіву доглядають, плекають, охороняють від шкідників. Наша національна ідея — «в своїй хаті своя й правда, і сила, і воля» — засіяна Шевченком, її доглядали Франко і Леся Українка. Перші її сходи зійшли в 1918 році з проголошенням IV Універсалу УНР.

Відомо, якими способами було ліквідовано державну незалежність України і як було нищено українські патріотичні організації, в першу чергу «Просвіту». Тому сьогодні справа захисту української ідеї повинна бути життєвою потребою кожного громадянина — від Президента до школярика, що вперше розгортає «Буквар». Національна ідея «спрацювала», але для того, щоб вона «запрацювала», слід розбудити суспільство, прищепити йому — такому різному — національну гідність і національну гордість. А це — місія «Просвіти». Вважаю, що роботи вистачить не на одне покоління.

Що це за робота? Насамперед, — повернення до християнських, європейських цінностей. Відмова від «фальшивих клейнодів» тоталітарного режиму. Піднесення культури — політичної, духовної, побутової, мовної — ось простір діяльності нашого товариства. Ви скажете: це загальники, від яких «відбиваються» щонайкращі наміри, особливо там, де середовище формує субкультуру «сердючок» і «золотих гусаків».

Гаразд, а де наше щоденне реагування, де, нарешті, здатність бойкотувати, ігнорувати, висміювати, замінювати псевдомистець-

кий мотлох високоякісними творами? Чому мовчимо, слухаючи радіостанцію «Ера», котра навчилася спритно маніпулювати мовами — українською і російською у межах інтерв'ю, реклами, повідомлень — так, що два мовні потоки змішуються, утверджуючи таким чином «реальну двомовність»? І запитання до влади: чому досі не впорядковано діяльності телерадіокомпаній, котрі зухвало нав'язують українцям шкідливий іномовний, інозвичаєвий «продукт»?

Знаю, що голова нашого товариства Павло Мовчан не залишає без уваги жодного болючого питання — від мови до церкви. Хотів би я, щоб у цьому його більше підтримували колеги-народні депутати, Міністерство культури, Український фонд культури, національні творчі спілки. Отож майбутнє «Просвіти» — у злагодженій, скоординованій, самовідданий праці всіх і кожного з нас...

— Пляда, когорта просвітян минулого — відома. Чи сформована в наші часи когорта всеукраїнська (у сенсі — елітна)?

— Так, звичайно, ми сьогодні можемо порадіти з того, що значна частина громадян має високу національну свідомість. Це довів Майдан і події довкола нього. Але великої і дружньої елітної когорти у всеукраїнському масштабі я не бачу. А якщо вона існує, то її діяльність усе ще не набула потрібних обертів. Дуже важливо, щоб до просвітянської еліти прилучалися люди з високої влади.

Такими людьми бачу Віктора Ющенка, Володимира Литвина, Олександра Зінченка, Бориса Тарасюка... Прикро за неінтелігентність зовні інтелігентного Мороза. Інші високопосадовці ще навчаються відчувати себе українцями. А деякі — на жаль, просто «штубаки», котрі ніколи й нічому не вчилися і не навчаються...

Наше суспільство ще хворе. І для того, щоб виликнути його хоча б від одного комплексу — меншовартості, — потрібен час, але й політична воля держави, її керівництва. Треба подолати комплексі залежності, холуйства, малоросійства. Страх на генному рівні відійде, якщо матимемо українську мову в будь-

все це знаєте з власного досвіду. Чи не перетворюємося ми на хуторян із маргінальними проблемами?

— Мабуть, немає країн, де б не було мовних проблем. Але якщо велика частина населення відчуває дискомфорт, — то це вже політика. У XIX столітті карту Європи і світу перекроювали не тільки зовнішні, а й внутрішні чинники, що, врешті-решт, призвели до розпаду імперій і виникнення незалежних держав. Нині в цивілізованих країнах робиться все для того, аби «зняти» мовну проблематику... Та ми не можемо закривати очі на мовний дискомфорт українців у Російській Федерації, Беларусі, в Словацькій Республіці. На превеликий жаль, наша держава досі не спромоглася відреагувати на це в будь-який спосіб: чи то шляхом перегляду й удосконалення відповідних міжнародних угод, чи то через надання «адресної» допомоги закордонним українцям книжкою, пресою, принаймні елементарною увагою.

Прикладів того, як це робиться, чимало — Польща, Угорщина,

глибинних надр, котрі живили Помаранчеву революцію? А що потрібно для книговидавання?

Не тільки повновартісна література, а розкріпачений національний інформаційний простір, вихід на світові книжкові ринки, відчуття, що наша книжка важлива й необхідна (маю тут на увазі й книжку мистецтвознавчу, наукову) ще комусь, окрім українців...

— Політичні передбачення: вибори 2006 року. Участь у них української інтелігенції...

— Існує приказка: «Не так ті вороги, як добрі люди». Мене турбує метушня «вічно вчорашніх», суєта «опозиціонерів», ганебна поведінка «перекинчиків». Але — чи не найбільше незгідливість, амбіційність деяких лідерів, нездатних об'єднатися. Інтелігенція дещо розгублена. Не працює КУІН, творчі спілки борються за існування, в патріотичних організаціях — люди похилого віку.

На вибори-2006 треба просувати молодь. «Небожителі» Верховної Ради мали б зійти з облюбованого ними Олімпу... Парламент повинен бути обличчям народу, а не карикатурою на нього.

Щодо участі інтелігенції на парламентських виборах 2006 року, то хотів би бути оптимістом, — вона об'єднається навколо національної ідеї.

— Над чим працюєте, які Ваші найближчі творчі плани?

— Є написана книжка «Янгол у снігах». Готую до друку перше велике «Вибране» в серії «Шевченківські лауреати», упорядкував «Книгу про поета» (Володимира Лучука), але робота над рукописом ще триває.

Перекладаю поетичну драму Юліуша Словацького «Срібний сон Соломеї», що ввійде в том генія польської поезії, складений так, аби якнайповніше була представлена українська тематика. Книга вийде в серії «Ad Fontes» (видавництво «Світ») із передмовою Дмитра Павличка... Дуже багато поточної роботи. Планую з часом видати антологію білоруської поезії у власних перекладах.

— На трибуну VII з'їзду — Ваші пропозиції, зауваження, критика.

— Вважаю, слід переглянути й удосконалити Статут Товариства, зробити фіксованим членство у «Просвіті». Далі: розширити простір «Просвіти» в молодіжному середовищі. Випрацювати «ближчу» і «далшу» програми діяльності. Залучити до членства й роботи в «Просвіті» відданих людей у закордонних українських середовищах (насамперед, серед найновішої трудової еміграції). У галузі ідеології — вимагати офіційної дераднізації країни (відмова від сумнівних «святкування», совкових ювілеїв, усунення назв у населених пунктах, що не відповідають новим реаліям держави, заборона спекулювати на атрибутах неіснуючої держави СРСР тощо).

Варто поставити перед Урядом і Верховною Радою питання про реститацію просвітянського майна (будівлі, друкарні, інші маєтності, надбані за народні кошти і утримувані «Просвітою»). Просвіта мала б отримати і державну підтримку щодо організації власних теле- і радіоканалів, видавництв, відновленої книжкової мережі.

Стосовно ж критики — то й без мене знайдуться охочі критикувати. Я бажаю учасникам з'їзду злагодити, виваженості, мудрості далекосяжності бачення нашої перспективи. І здатності не відступати від задуманого, не «хилити вниз прапора», як мовив Богдан Лепкий.

Насамкінець хочу подякувати редакції «Слова Просвіти» за успішну й послідовну працю. Маю за честь — виступити на сторінках вельмишановної всеукраїнської газети саме перед просвітянським з'їздом.

● Розпитував кор. «СП»

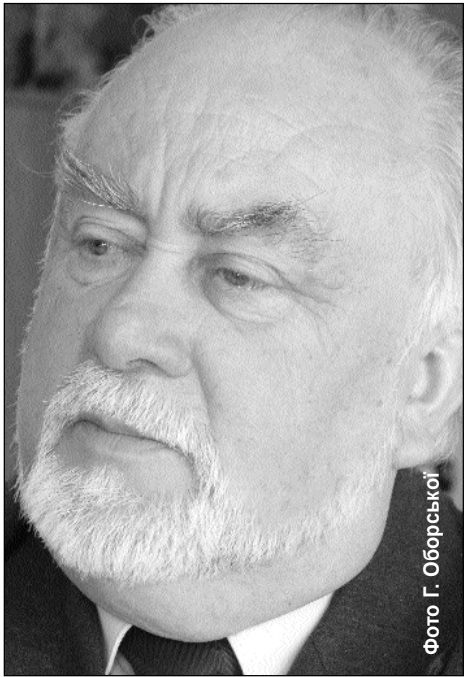

Фото Г. Оберської

«Просвіта» повинна виховувати і націю, і владу — і в цьому полягає український парадокс!

якому середовищі, в телефірі, на книжкових «розвалах», в рекламі. Але мову не штучну, дерев'яну, покалічену або навмисно спаскуджену, а мову природну. Що далі? Вдосконалення суспільства можливе через розумне виховання молоді...

А це ще одна смуга проблем. Молодь, зорієнтовану на українське, молодь, котра живе й мислить Україною, ми бачили на Майдані Незалежності, чули її голос по всій Україні. Важливо, щоб вона не розчарувалася, не збайдужіла. Аби цього не сталося, слід міркувати і діяти!

— Мова — вічний біль, комплекс меншовартості, генний страх, мовні проблеми в світі —

нування та розвитку треба не лише мріяти, а домагатися цього «і словом і ділом». Відстоювати її право так, як нещодавно відстоювали право на справедливість, підтримуючи «Нашу Україну» і кандидата в Президенти Віктора Ющенка.

— Література, книговидавання, письменство сьогодні й завтра. Інформаційний простір. Що бачите позитивного?

— Позитиву небагато. Поки що. Література і книговидавання — це наші два крила: «красиве» і «корисне», кажучи словами Максима Рильського. Одне не може існувати без іншого. Літературі потрібні нові імпульси, нові обрії, нові поклики. Які вони? Звідки вони? Можливо, з тих

ТВОРЧА РОБІТНЯ

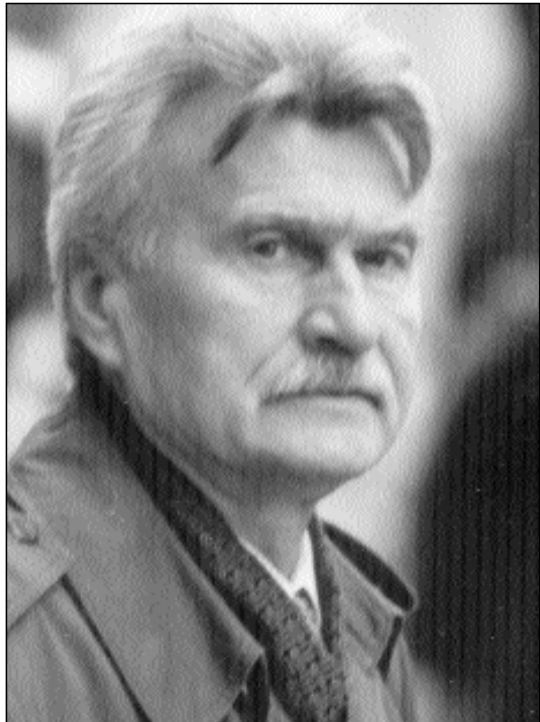
Ця сцена, з якої не було видно кінця-краю людському зібранню, де він, Святослав Максимчук, мав виступити і звернутися словом Івана Франка, була для нього найбільшою і найголовнішою сценою в усьому його житті. Мав звернутися тим самим словом, яким Іван Франко промовляв до українців, розділених, як завжди, партіями, товариствами, уподобаннями, переконаннями, віросповіданнями, сторонництвами, орієнтаціями, що 1898 року зібрались у театрі Скарбка (сьогодні театр Марії Заньковецької) відзначити 250 років визвольної боротьби українського народу під проводом Богдана Хмельницького та 100 років виходу “Енеїди” Івана Котляревського, від котрого числиться новітня доба української літератури. Тоді й прозвучали ті слова, які підняли на ноги весь зал:

*“Чи побіди довго ждати?
Ждати довго! То й не жди ж!
Нині вчиси побіждати,
Завтра певно побідиш.
Та ж не даром пробудився
Український жвавий рід.
Та ж не даром іскри грають
Ув очах тих молодих!
Чей нові мечі засяють
У правцях, у твердих.
Довго нас наруга жерла,
Довго нас наруга жре,
Та ми крикнім: “Ще не вмерла,
Ще не вмерла і...”*

І, вставши ніби за командою, зал відповів одними вустами: “І не вмере”. І вперше в державному приміщенні окупаційної влади пролунав гімн “Ще не вмерла України”.

Тепер слова, звернені до легендарного Майдану в перші дні Великої Революції, зривались і падали, як зерно біблійного сіяча, на добрий ґрунт:

*Згинем, браття, або вгору
Піднесем свободи стяг!
Згинуть — нам одна дорога,
Чи в кайданах, чи в війні;
Хто ненавидить кайдани,
Тому війни не страшні!
Чи послабили наші сили?
Потупилися шаблі?
“Чи в серцях ви погасили
Дух лицарський взагалі?”*

Симоненка. Сміявся сміхом Руданського й Володимира Самійленка. Сів мудрість Сковороди і пристрасть Ліни Костенко.

Час від часу його запрошували виступити на великих ювілейних концертах, але він завжди не виправдовував сподівань, покладених на нього. У наші дні він перетворив камерну сцену рідного театру Марії Заньковецької у Львові на форпост захисту рідного слова, а організовані й ведені ним уславлені “Заньківчанські вечори” — на пропаганду української ку-

Визнання прийшло одразу.

Слово, що його він ніс, було бальзамом для зболеної душі. У ньому звучала вся народна кривда й народний біль. Промовляли скривджені предки до своїх нащадків... Того слова прагнули, як грішник прагне сповіді. Його слухали зі сльозою в очах і стиснутими кулаками. Не дивно, що на перших легендарних (і вже тепер історичних) мітингах, які розпочались у Львові та були підтримані всією Україною

тиста та його справу. Її затіяли “авторитети”, “признанні миром”, “землячки”, котрі вирішили повчити нас, хто такий для малоросів Шевченко та як його читати. Артист достойно вмів відповісти тим “авторитетам” словами Франка, які поет колись адресував О. Луцькому за аналогічні звинувачення:

*Я б вам душі переродив,
Я б вам випрямив хребти,
Я б мужів з вас повиводив —
Навіть з мавп таких, як ти!*

Слово, що його він ніс, було бальзамом для зболеної душі. У ньому звучала вся народна кривда й народний біль. Промовляли скривджені предки до своїх нащадків... Того слова прагнули, як грішник прагне сповіді. Його слухали зі сльозою в очах і стиснутими кулаками.

і привели до нашої незалежності, люди до всіх своїх вимог долучали й вимогу, щоб влада присвоїла йому, Святославу Максимчуку, звання народного артиста України,

давна йому на сцені, про те, аби виступати офіційно. Його праці й

Боротьбу за українське слово Святослав Максимчук продовжив випуском цілої серії записів на магнітофонні носії української класики та сучасних молодих поетів, а відтак, ставши доцентом на театральному факультеті Львівського національного університету ім. Івана Франка, де навчає той магії вже молодше покоління ви-

МАГІЯ СЛОВА

СВЯТОСЛАВА МАКСИМЧУКА

Ні, на великих і престижних сценах, де віддавна володарюють табачники та кобзони і де українському слову ніколи не вистачало місця, він не мав і не має честі виступати. Для нього за-

життя. У цей театр Святослав Максимчук приїхав після закінчення акторського факультету в Харківському інституті мистецтв. Їхав свідомо до Львова, де мали зрозуміти й підтримати його устремління.

Проти Святослава Максимчука свідомо було спровоковано кампанію, щоб скомпрометувати артиста та його справу.

лишалися сільські сцени, народні майдани, районні будинки культури, які в наш час поспіхом перейменували в Народні доми, школи, технікуми, тобто ті незденаціоналізовані й незрусифіковані повністю зони, де ще жило українське слово, яким користувався його великий народ. На сторожі біля нього ставив слово Тараса Шевченка й Івана Франка, Лесі Українки й Василя

Яго відвага і сміливість здивували всіх. Для свого дебюту в Спілці письменників у Львові він вибрав поему Івана Франка “Похорон”, яка разом з “Іваном Вишенським” та “Мойсеєм” складають вершини української поезії. Тоді прославлені львівські письменники нишком зникли із зали, — щоб не бути причетними до виступу молодого актора та до поеми.

пожертви. Влада ж, зі зрозумілих причин, цього категорично не хотіла зробити. Народним артистом він став зовсім недавно...

Одна справа — виступити на телебаченні й ефектно відзняти той виступ, а потім вряди-годи показати його на екрані. Його ж праця була зрідні роботи народного вчителя в школі, який щодня оповідав дітям, що вони повинні пишатися своєю літературою, своєю культурою, які дісталися нам у спадок і які ми маємо плекати й розвивати. Тою муравлиною працею, від якої так поспіхом утікають привчені до легкого успіху і звань артисти, він розбурхував дітей, роблячи їх стійкими до тотальних зусиль принизити українське слово.

Останнім часом проти Святослава Максимчука свідомо було спровоковано кампанію, щоб скомпрометувати ар-

мою письменників. Виконуючи певний твір, він часто оповідає історію його написання. Читані артистом твори завжди неймовірно актуальні, ніби спеціально написані до конкретного історичного моменту. Магія його слова додавала сили не одному поколінню вистояти проти тотальної русифікації. Про мистецький та виконавський рівень Святослава Максимчука говорити так само зайве, як намагатися виставити на перший план техніку малювання великого художника, забуваючи, який величезний вплив на глядача справляє мистецький твір.

Це вже наш обов'язок — за усе зроблене для нашої духовності, за той високий мистецький виконавський рівень, на який підняв наше українське слово Святослав Максимчук, віддати йому належну шану, вклонитися йому.

● Роман ГОРАК

ДУХОВНІСТЬ

100-річчя видання Біблії українською мовою у Ніжині відзначили скромно й камерно. У читальному залі центральної міської бібліотеки зібралися читачі, переважно старшого віку, для яких Книга книг стала духовною потребою.

Кожен цитував той вислів, який орієнтує його в помислах і в повсякденному житті.

— Бог — є любов, — стверджував протоієрей церкви Святої Покрови в Ніжині отець Михаїл, який і зініціював цю зустріч.

— І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим. — Це життєвий орієнтир поетеси-аматорки Світлани Рижевської.

28 вересня 1860 року до митрополита Санкт-Петербурзького й новгородського Ісидора звернувся інспектор Ніжинського юридичного ліцею, письменник Пилип Морачевський із проханням протегувати видання Святого писма українською мовою для 12 мільйонів православних християн, які не мають своєї Євангелії.

— Богові — Богове, а кесарю — кесарево. Кожен має жити за своїм покликанням, — цитував і пояснював підприємець Микола Шкурко. Українську мову поєднали зі

СКАРБИ НЕБЕС-

Святим Письмом. Чи була в цьому потреба? І чому це стало такою історичною подією?

У сьогоднішніх підручниках історії читаємо про розвиток української мови від другої половини XVI століття. У 1556—1561 роках було створено Пересопницьку Євангелію — першу відому книгу Святого Письма тогочасною книжною українською мовою. Особливо вражає лексичне багатство старовинної пам'ятки. Перекладач не просто змінював церковні слова тогочасними розмовними, зрозумілими українцям, а ще й вдався до

стало великим поступом у розвитку науки й освіти, яка могла конкурувати з тогочасною західноєвропейською.

Українська мова, тиражована в друкарнях, утверджувала український народ як націю, підносила його свідомість, сприяла поширенню визвольних ідей. Вони не погасли, а навпаки, — значно поглибилися протягом наступних століть під впливом Богдана Хмельницького, Івана Мазепи, Тараса Шевченка.

28 вересня 1860 року до митрополита Санкт-Петербурзького й новгородського Ісидора звертається інспектор Ніжинського юридичного ліцею, поет, перекладач, драматург Пилип Морачевський, який сповіщає, що на всіх мовах усно й писемно проповідується Слово Боже, а в Малоросії, мовою якої говорить близько 12 мільйонів православних християн, немає своєї Євангелії. Тому і просить протегувати видання Святого Письма українською мовою.

Переклад Морачевського не був надрукований. 1863 року міністр внутрішніх справ Росії граф П. Валув заявив: “Малоросійського мови не було, нет, і ніколи да быть не может”. І лише на початку XX століття в результаті кло-

потання визначних діячів української культури І. Франка, Ф. Срезневського, професора В. Морачевського, який особисто звернувся до президента імператорської Академії наук великого князя К. К. Романова по допомогу, цар Микола II дозволив друкувати Євангелії українською мовою. Це сталося в 1906 році. Через 100 років після народження П. Мора-

варь малоросійського мови по полтавському наречію”. У 1859 році за педагогічну працю був нагороджений орденом Станіслава II ступеня, мав відзнаку за бездоганну службу протягом 25 років, а також звання колезького радника.

Постановою Верховної Ради України 2004 рік був оголошений роком української Біблії. У ній пропонувалося відзначити цю подію

Українську мову поєднали зі Святим Письмом. Чи була в цьому потреба? І чому це стало такою історичною подією?

чевського в селі Шостовиця на Чернігівщині й через 25 років після смерті на Ніжинщині.

Відаючи належну шану Пантелеймону Кулішу, який зумів раніше видати свій переклад Біблії українською мовою, пошануємо ще одного чернігівця. Книгу про нього 1999 року видрукував у Ніжині професор Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя, доктор філологічних наук Григорій Самойленко.

Випускник Харківського університету Пилип Морачевський до Ніжина прибув у 1849 році й працював до відставки на пенсію у 1859 році. Ніжинський період визначився тим, що Морачевський почав перекладати українською мовою Євангелії. Він також укладав “Сло-

на державному рівні. Не зважали на це ні управління культури Ніжинського міськвиконкому, ні управління освіти.

У незалежній Україні з 1991 року існує українське Біблійне Товариство як асоційований член Об'єднання Біблійних Товариств. Воно видає та розповсюджує Святе Письмо. Отець Михаїл передав Ніжинській централізованій міській бібліотеці Біблію українською мовою для дітей і студентів, молоді, людей похилого віку.

У виданні Українського Біблійного Товариства “Нового завіту Господа нашого Ісуса Христа” читаємо: “Невичерпний скарб на небесах, де злодій не підкрадається”...

● Надія ОНИЩЕНКО